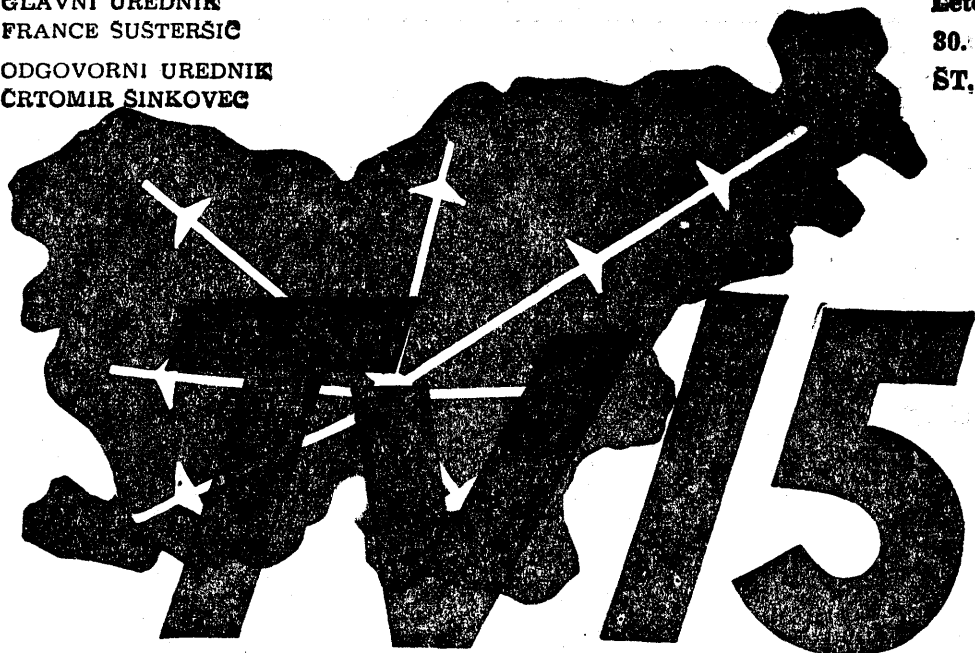

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

Kakor pri nas tako se tudi v drugih deželah množijo protesti proti umazani vojni v Vietnamu, ki neusmiljeno pustoši po tej deželi in zahteva čedalje več žrtev. Ameriška eskalacija bo ostala zapisana na črni tabli človeške zgodovine, kajti pod tem pojmom se skriva ta smrt in zarota proti svobodi človeka. Prizori, kakršnega vidimo na sliki, spominjajo na čase druge svetovne vojne pod Hitlerjevo strahovladno. V Južnem Vietnamu mora nešteto ljudi živeti za bodečo žico...

S SEJE PREDSEDSTVA REPUBLIŠKEGA ODBORA ZZB NOV SLOVENIJE

Živahna razprava ob poročilu komisij in osnutku programa za 1968

Med obširnimi dnevnimi redom seje predsedstva republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, ki je bila 26. januarja pod vodstvom predsednika Franca Leskoška-Luke, je bilo na prvem mestu poročilo o delu v letu 1967. V njem so zajeti podrobni podatki o socialno-zdravstveni aktivnosti, o stanovanjski problematiki borcev, o uspehih komisije za VVI, o problematiki, ki izvira iz prošnje in pritožb, naslovljenih med letom na republiški odbor ZZB, o delu komisije za rezervne oficirje in podoficirje, o uspehih komisije za razvijanje tradicij NOB, o sodelovanju v borci iz raznih dežel, o dejavnosti bivših političnih zapornikov, internirancev in deportirancev ter o aktivnosti bivših vojnih ujetnikov

V izredno živahni in temeljiti razpravi so člani predsedstva ugotovili, da so poročila komisij le informativno gradivo za enotno poročilo republiškega odbora in podlaga za sestavo programa dela ZZB NOV Slovenije v letu 1968, katerega osnutek je bil tudi na dnevnem redu seje. Tako enotno poročilo s programom bo predloženo pri-

meničarjem in tudi udeležencem NOV pred 9. IX. 1943. Glede na to, ker je za prihodnje leto predviden popis prebivalstva, bi se to dalo izvesti v sporazumu z zavodom za statistiko. Ker je beseda stekla tudi o pomoči otrokom borcev pri šolanju, so sklenili priobčiti zahtevalo v »TV 15« podjetju Slovenijales, ki lahko v tem po-

čem na čelu — in člani komisij, so člani predsedstva sprejeli tudi ključ za volitve delegatov za republiško skupščino. Po tem ključu bodo na skupščinah občinskih odborov ZZB NOV volili na vsakih 1000 nominalnih članov po enega delegata, a najmanj po tri za vsako občino.

Potrčili so tudi nekatere spremembe v statutu Dopolne delavske univerze.

Z res izčrpano razpravo na tej seji so člani predsedstva podrobno osvetlili razne pereče probleme in tako pripomogli, da bosta tako poročilo predsedstva kakor tudi program dela za leto 1968 postavila solidne temelje nadaljnjim organizacijski aktivnosti organizacij borcev v letu 1968.

V. M.

Preberite tudi to

Da ne bo kakih nesoglasij glede tolmačenja, komu gre družinska invalidnina, povečana za 100 dinarjev na mesec, objavljamo 3. člen zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o vojaških vojni invalidih v celoti. Glasi se:

1. Ob pogojih, ki so določeni v 21. členu tega zakona, gre staršem — uživalcem družinske invalidnine, ki jim je edini otrok izgubil ali več otrok izgubilo življenje v okoliščinah iz 1., 2. ali 5. člena tega zakona, poleg večje družinske invalidnine po omenjeni določbi tudi povečanje za 100 dinarjev na mesec.

2. Vdovi z družinsko invalidnino, ki je njen mož izgubil življenje v okoliščinah iz 1., 2. ali 5. člena tega zakona in ni imela otrok, ter vdovi z družinsko invalidnino, ki je poleg moža izgubila tudi otroke v okoliščinah iz 1., 2. ali 5. člena tega zakona ali kot civilne žrtve vojne (fašističnega nasilja, vojnih operacij, bombardiranja in pod.), gre družinska invalidnina, povečana za 100 dinarjev na mesec; pogoj pa je, da nobeden teh otrok ni zapustil svojih otrok in da vdova pozneje ni imela drugih otrok.

3. Povečanje družinske invalidnine po prvem in drugem odstavku tega člena se izplačuje mesečno naprej.

Borci 31. divizije!

V soboto, 10. februarja t. l., bo z začetkom ob sedmih zvečer v spodnji dvorani Doma JLA v Ljubljani tradicionalno srečanje nekdanjih borcev Gradnikove, Prešernove in Vojkove brigade ter drugih enot 31. divizije.

Vabljeni!

hodnji seji republiškega odbora, na katero bodo povabljeni tudi predsedniki občinskih odborov ZZB, ker gre za sprejetje programa, ki bo veljal za vso organizacijo ZZB NOV Slovenije.

V razpravi so se člani predsedstva dalj časa zadržali ob vprašanju 9. IX. 1943 za udeležence NOV s Primorskega in ob zastopih pri priznavanju posebne dobe ter sklenili predlagati izvršnemu svetu SR Slovenije okrepitev službe, ki ureja te zadeve. Naglašali so tudi potrebo po okrepitevi kadrov invalidskega varstva pri republiškem sekretariatu za zdravstvo in socialno varstvo.

Sprito ugotavljanja, da nimamo pregleda nad zdravstvenim stanjem borcev, so naglašali, da je treba voditi kartoteko udeležencev NOV po zdravstvenih domovih ločeno, da se iz nje lahko povzamejo podatki o zdravstvenem stanju udeležencev NOV.

Naglasili so, da je nujno potrebno izdelati statistiko spo-

gledu službi drugim podjetjem za zgled.

V razpravi o stanovanjskih zadevah borcev so člani predsedstva ugotovili, da so posamezni prosilci za kredit navedli neresnične podatke — zato so sklenili, da si bodo v vseh nejasnih primerih člani komisije sami ogledali stanovanjske razmere posameznikov. Predsedstvo je tudi naglasilo, da kreditov za stanovanja ni mogoče brisati in jih morajo dolžniki redno vračati.

K poročilu o vojaških vojni invalidih je predsedstvo naglasilo, da podpira predloge komisije glede urejanja invalidskega dodatka.

Tudi o programu dela republiškega odbora ZZB NOV so se po precej obširni razpravi zedinili, kaj naj bo vanj zajeto in v kaki obliki naj bo predložen seji republiškega odbora.

Potem ko so izvolili 15 članov sveta za razvijanje tradicij — s predsednikom Francem Kresetom Čobanom in podpredsednikom Vladimirom Lakovi-

Pomanjkljivosti v zakonu o dodatku za zaposlene udeležence NOV

Menda ni treba posebej naglašati, kaj je za borce, in to prav tiste z najnižjimi osebnimi dohodki, pomenila uvedba dodatka za zaposlene udeležence NOV. Če upoštevamo, da danes v Sloveniji prejema ta dodatek približno 3500 zaposlenih borcev, potem lahko ocenimo, koliko borcev bi prejemale znatno nižje osebe dohodke, če ne bi bilo tega dodatka.

Toda kakor pri vsakem in tudi najboljšem, tako so se tudi pri zakonu o dodatku za zaposlene borce pojavile nekatere pomanjkljivosti. Eno od najzanimajšjih vsebuje v 6. členu tega zakona, ki določa, da preneha pravica do dodatka za borce,

ko udeleženec izpolni pogoje za pravico do osebne oziroma starostne pokojnine.

Saj to določilo samo po sebi niti ni slabo, ker prav gotovo ni in tudi ne more biti namen zakona o dodatku za zaposlene borce, da omogoča podaljšanje delovne dobe tistim, ki ta dodatek prejema. Ker imajo udeleženci NOV po 70. členu temeljnega zakona o pokojninskem zavarovanju pravico do starostne pokojnine, moški po 35, a ženske po 30 letih delovne dobe, ne bi bilo zadržkov, da ne bi šli v pokoj tisti, ki to dobo izpolnijo in ki imajo tudi druge pokojninske pogoje urejene.

Toda ogledimo si zadevo na določenem primeru:

S priznanjem posebne dobe smo precej v zaostanku in kaže, da še lep čas ne bodo vsi

predmeti rešeni. To pa ima lahko za posameznika kar neprijetne posledice. Neka tovarišica je dopolnila 30 let delovne dobe, preden ji je bila priznana posebna doba (gre za udeleženko NOV iz leta 1941). Ko pa je to odločbo dobila, je imela že nad 30 let delovne dobe in zato ni imela pravice do dodatka za zaposlene borce. Največje razočaranje pa je doživela, ko je kmalu nato dobila odločbo o pokojnini. Ker kot zaposlena ni prejela dodatka za borce, ga ji tudi v pokojnino niso mogli priznati.

Tako prejema ta tovarišica, čeprav ima priznano posebno dobo od 1941 do 1945, precej nižjo pokojnino od tistih, ki jim je le-ta odmerjena na podlagi osebnega dohodka, zvišanega z dodatkom za zaposlene borce. Niso pa redki tudi primeri, ko posameznik prav s tem, da mu je posebna doba priznana, le za kak mesec prepozno izgubi pravico do dodatka za zaposlene borce.

To pa je razlog, da opozarjamo na potrebo po spremembi zadevnih določil zakona o dodatku za zaposlene borce.

V zadnjem času je slišati, da pripravljajo spremembe tako zveznega kakor tudi republiškega zakona o dodatku za zaposlene borce, zato menimo, da je prav in tudi potrebno opozoriti na navedene pomanjkljivosti. Člen 6 omenjenega zakona bo pač treba spremeniti tako, da bodo izključeni primeri, kot so tisti, ki so navedeni v članku.

M.

OBČANOVA BELEŽNICA

Ustavno sodišče SR Slovenije je pred kratkim poslalo republiški skupščini pismo, v katerem ji predlaga, naj ustrezno ukrepa, da bodo v novem sistemu pokojninskega zavarovanja upoštevana določila ustave.

Sodišče je namreč ugotovilo, da je vzrok pomanjkljivosti temeljnega zakona in njegovih novel v okoliščinah, da v njem — razen v splošnih določbah — niso dosledno upoštevana niti načela in stališča, ki jih je bila zvezna skupščina prej sprejela kot podlago za nov pokojninski zakon. Tudi to je v pismu naglašeno, da je funkcija zveznega zakona o pokojninskem zavarovanju po ustavi v določitvi enotnega sistema.

Toda kako je s tem enotnim sistemom? Ne samo, da ga ta zakon ne vsebuje, marveč ima kar štiri sisteme za določanje pokojnin, ki s številnimi kategorijami, koeficienti in dopolnitvami ustvar-

jajo tako zmedo, da je skoraj nemogoče najti dva upokojenca, ki nista bila istočasno upokojena, ki imata isto kvalifikacijo, enako število službenih let, sta v istem pokojninskem razredu ter imata ob vsem tem tudi enako pokojnino.

Ogledimo si torej te sisteme. Prvi je tisti, ki se nanasa na vse, ki so bili upokojeni pred letom 1957 in ki so imeli pokojnino določeno izključno po plačilnem razredu.

Temu sledi razdobje do 1960. leta, ki je značilno po poskusih, da bi pri upokojevanju upoštevali poleg plače tudi druga merila in povečali število pokojninskih razredov. To razdobje pa je bilo pred-

z njimi je bilo uzakonjeno petletno poprečje, pri katerem se dohodki zadnjih dveh let jemljejo v nominalnem znesku, a dohodki prejšnjih treh let se valorizirajo. Kolikine, določene za valorizacijo, so pripomogle, da je precejšnje število upokojevcv po tem merilu dobilo višje pokojnine, kot pa so znašali njihovi osebni dohodki. V zadnjem času, se je konec lanskega leta, so uveljavili še nove ukrepe, v smislu katerih pokojnina v nobenem primeru ne sme biti višja od osebnih dohodkov. No in če upoštevamo tiste upokojenke, ki bodo prizadele s temi ukrepi, dobimo še peto njihovo kategorijo, kajti ti upokojeni tudi ne bi v prvem letu po upokojitvi imeli

KLOBČIČ SISTEMOV

hodnica najugodnejšemu času za upokojevanje (do leta 1965), ko je enoletno poprečje osebnega dohodka služilo kot podlaga za določanje višine pokojnine. Z zvišanjem osebnih dohodkov v zadnjem službenem letu so prišli mnogi upokojeni do takih pokojnin, ki jih niti pozneje določena revizija ni mogla kaj prida spremeniti.

To so torej že trije sistemi ali pa kategorije upokojevcv, ki si sicer nimajo po zakonu takega imena, pač pa v resnici obstajajo. Tem sledijo predpisi iz leta 1966,

pravice do zvišanja pokojnine, če bi do tega prišlo zaradi dviga življenjskih stroškov.

Vse to pa so ne samo pomembni, marveč kričeči razlogi, ki terjajo enoten sistem upokojevanja in upokojevcv. Zato je upati, da bo stališče ustavnega sodišča SR Slovenije, ki pripomoglo do tega, da bodo pristojni činitelji končno došli, kako nelogičnosti in zapletene komplikacije v obstoječem pokojninskem sistemu nujno terjajo odločne ukrepe za uvedbo enotnega pokojninskega sistema.

M.

BESEDE IN DEJANJA

● Tako je treba

Skoraj vseh 700 članov delovnega kolektiva ljubljanske tovarne aparatov in instrumentov »Vega« je od svojih že tako nizkih osebnih dohodkov (povprečno mesečno 70.000 starih dinarjev, kar je za ljubljanske mere na meji življenjskega minimuma) »pisalo nad 30 milijonov starih dinarjev posojila. Ta sredstva bo tovarna porabila za nabavo novih sodobnih strojev za izdelavo novih izdelkov.

Borba — 20. I. 1968

● Vsako leto več pšenice

Te dni objavljeni podatki o jesenski setvi zaslužijo vso pozornost zlasti z vidika pričakovane preskrbe s pšenico. V primerjavi z letom prej se je s pšenico posejana površina povečala za 6 odstotkov na 21 milijonov hektarjev, nasprotno 1,88 milijona hektarja v prejšnjem letu, pri čemer se je na družbenih posevkih, ki dajejo največje pridelke, povečala posejana površina celo od 397.000 na 492.000 hektarjev ali za 24 odstotkov.

Delo — 18. I. 1968

● Dve obliki obsojanja

Oster odziv javnosti na neupravičeno visoke prejemke in decembrska izplačila osebnih dohodkov v nekaterih panogah in delavništvih je imel dve obliki: nastroje obsojajo tiste, ki so delili »presežke« (in sicer v trenutku, ko je zvezna skupščina sprejemala sklep o začasnem zamrzovanju dohodkov) hkrati pa so naperjene kritične besede tudi proti pristojnim forumom, ki so v zamudi s sprejetjem ustreznih predpisov in ukrepov za reguliranje možnosti za pridobivanje in delitev dohodka.

Komunist — 19. I. 1968

● On mirno spi

Niso ravno majhne skrbi, ki jih predsedniku beograjske mestne skupščine Branku Pešću povzroča slabo delo posameznih »služb«. Pred dvema dnevoma je v »Politiki« takole potopil novinarjem:

»Pa še ta elektroindustrija! V decembru so si razdelili po tri plače. Pravilo, da je to bilo za blazno prizadevanje in uspehi pri delu. A toka v Beogradu ni bilo. Občani me sredi noči in ob vsakem drugem času klicajo na telefon. Pri tožbuje — kda? vsa ga nsem klicat — jutraj, ob enit, dveh ali treh po polnoči. Toda kaj to pomaže. Kadar ga kličem, spi...

Zakaj ne bi spal, ko pa plače v njegovem podjetju kažejo, da dobro delajo. Za vse drugo je lahko. Politika — 18. I. 1968

● Nič novega

Nedvomno ne bomo povedali nič novega, da je uspeh reformnih ukrepov v precejšnji meri odvisen tudi od naše plačilne bilance s tujino. Toda na žalost in isti sapl urotavljamo tudi to, da ta ni najbolj urodna. Tako se je npr. tekoči deficit trgovske bilance dvignil od 3672 milijonov N-din v devetih mesecih 1. 1966 na 4581 milijonov N-din v istem razdobju preteklega leta. To pa pomeni, da se je tekoči deficit povečal kar za 25 odstotkov.

Gospodarski vestnik — 19. I. 1968

● Kdo je pristojen?

Thiotapet kupujejo tobak pri proizvajalcih po 15 N-din kilogram, odpeljejo polne avtomobile in ga kasneje prodajajo po 40 do 50 N-dinarjev. Ničče jih pri tem ne ovira, ker se nihče nima za pristojnega.

Tisti, ki so pristojni samo za računanje, se izražajo, da izgubi s tem naša skupnost približno 210 milijonov na leto.

Da ne bo pomote, novih dinarjev.

Nedeljski dnevnik — 21. I. 1968

● Porazna ugotovitev

Od študentov na visokih šolah in fakultetah je otrok delavcev v ZSSR 32 odstotkov, v ZDA 30 odstotkov, v Angliji 25 odstotkov, a v Jugoslaviji samo 13 odstotkov.

Vjesnik u srijeđu — 24. I. 1968

● Slovenci smo varčni

Po zadnjih podatkih so občani Slovenije do konca leta 1967 vložili nad 100 milijard starih dinarjev hranilnih vlog. V začetku leta 1967 je bilo v vseh bankah in hranilnicah v Sloveniji okoli 75,67 milijarde starih dinarjev hranilnih vlog.

Borba — 22. I. 1968

VABILO

V nedeljo, 4. februarja ob 9. uri, bo v dvorani Gozdnega gospodarstva Bled redna letna skupščina Združenja borcev Bled. Dnevni red kot ponavadi. Odbor vabi vse člane, naj zagotovo pridejo.

Odbor

Obvestilo

Zveza letalskih organizacij Slovenije naproša vse borce, ki so se leta 1944 udeležili pohoda iz Bele krajine v Belo Crkvo v Srbiji kot kandidati za letalske čete, da pošljejo svoje pismene naslove na naslov — Zveza letalskih organizacij Slovenije, Ljubljana, Lepi pot 6. Ti podatki so potrebni za sestavo knjige slovenskega letalstva v času NOV in POS ter za akcijo »Karavana prijateljstva«, ki jo ZLOS namerava organizirati v tem letu.

Pot prijateljstva predsednika Tita. — Po obisku v Indiji je predsednik SFRJ Josip Broz Tito prispel na uradni obisk v Etiopijo. Na poti v Etiopijo se je ustavil v Adenu, kjer se je pogovarjal s predsednikom Južnega Jemena el Šabijem. V Indiji se je predsednik Tito poleg uradnih pogovorov z najvišjimi indijskimi funkcionarji udeležil proslav ob 18-letnici indijske republike. Te dni se je v Indiji mudil tudi sovjetski premir Kosigin.

Pogovori o navezavi diplomatskih stikov. — V Parizu so se končali jugoslovansko-nemški pogovori v zvezi z obnovitvijo diplomatskih odnosov med obema državama. Sporočilo o delu obeh delegacij, ki sta jih vodila direktor oddelka za vzhodno Evropo v zunanjem ministrstvu bomske vlade dr. Rütthe in načelnik oddelka za zahodno Evropo v državnem sekretariatu za zunanje zadeve dr. Perišić, je bilo objavljeno včeraj.

Avstrijska zunanja politika do leta 1970. — Zunanja politika avstrijske vlade do leta 1970, ko bo vladi potekel mandat, si bo prizadevala doseči predvsem dva smotra: skleniti poseben dogovor z EGS in urediti odnose z Rimom glede vprašanja Južne Tirolske. Zvezni kancler dr. Klaus je tudi izjavil, da se bo vlada zavzemala za krepitev prijateljskih odnosov s sosedami.

DOGODKI TEDNA

Premier Wilson v Moskvi. — Tridnevni obisk britanskega premiera Harolda Wilsona v Moskvi ni prišel v zgodovino kot posebno znamenit dogodek. V sovjetski prestolnici so ga hladno sprejeli iz raznih vzrokov. Skupno sporočilo pravi, da so najvišji sovjetski funkcionarji in Wilson poudarili nujnost rešitve vietnamskega vprašanja in potrdili privrženost načelom ženevskih sporazumov iz let 1954 in 1962.

Papandreu kritizira kralja. — Grški političnik Andreas Papanandreu je v Parizu za list »Monde« izjavil, da je gverila v Grčiji neizogibna, če diktature vojaške junte ne bodo odstranili na miren način. Ko je govoril o usodi grškega ljudstva, je ostro kritiziral kralja Konstantina. Pravi, da kralj ne bi smel pozabiti, da nosi veliko odgovornost za položaj, v katerem se nahaja ljudstvo.

Korejci so zajeli ameriško ladjo. — Severnokorejski patrolni čolni so zajeli ameriško obveščevalno ladjo »Pueblo« in 83 članov posadke. Washington trdi, da se je to zgodilo v mednarodnih vodah 40 kilometrov od obale, severnokorejske oblasti pa pravijo, da so jo zajeli v teritorialnih vodah. Severnokorejska agencija poroča, da je poveljnik ladje Bucher priznal vohunjenje. Incident obravnavajo v varnostnem svetu OZN.

Jedrska nevarnost na Grönlandu. — Ameriški bombnik B-52, ki je nosil hidrogenske bombe, je strmoglavil v bližini ameriškega vojaškega oporišča Thule na Grönlandu. Na mestu, kjer je strmoglavil, so že ugotovili radioaktivnost. Tokrat se je že šestdeset let zgodilo, da je ameriško letalo iz »strateških atomskih enot« padlo na tla. Obstaja nevarnost atomske eksplozije.

Odkritja v zvezi z zaroto proti Naserju. — Prvi dan procesa, ki se je pričel v Kairu proti 54 obtožencem, so prišle na dan nove, doslej neznane podrobnosti o izjalovljeni vojaški zaroti, ki so jo pripravljali avgusta lani v ZAR. Že 11. junija, potem ko je predsednik Naser sklenil preklicati svoj odstop in izvesti radikalne spremembe v vojaškem vodstvu, je skupina nezadovoljnih oficirjev zahtevala, naj se Amer vrne.

Izmenjava ujetnikov končana. — Predstavnik vlade ZAR je na tiskovni konferenci potrdil, da se je končala izmenjava ujetnikov med Izraelom in ZAR. Dodal je, da je en egiptovski oficir še vedno v ujetništvu. Nadalje je izjavil, da so izraelske oblasti zaple 200 egiptovskih delavcev, ki so delali na Sinaju; usoda 150 Egiptčanov je neznana. Ladje iz Sueškega prekopa so že pričeli reševati.

Mali vrh v Damasku. — V Damasku so se nenapovedano sešli zunanji ministri ZAR, Sirije, Iraka in Jemena. Pogovore zunanjega ministra ZAR Riada s sirskimi voditelji ocenjujejo kot koristne. Agencija SANA je objavila, da sta se obe strani strinjali glede vseh vprašanj, iz Bejruta pa pišejo, da se Riadu niso posredno prepričali sirskih voditeljev, naj spremene stališče glede sklicanja konference arabskih voditeljev.

Ameriški načrt o pakiranju propadel. — ZDA so programirale novo vojaško zvezo na Srednjem vzhodu. Pakistan, Turčija in Kuvait so odklonili udeležbo v tem paktu, kar pomeni neuspeh ameriške diplomacije. V Kairu sodijo, da se ZDA ne bodo zlahka odpovedale načrtu o novem strateškem pregrupiranju na Srednjem vzhodu, ker hočejo zavarovati svoje petrolejske in strateške koristi.

Nezmiri v Indoneziji. — Člani indonezijskih akcijskih front so ponovno demonstrirali v glavnem mestu in s tem protestirali proti naglemu poslabšanju gospodarskega položaja. Studentje pravijo, da se v draginji kaže neuspeh vlade na področju financiranja in zahtevajo od Suharta, naj takoj odstrani nesposobne ministre. Na nekaterih območjih države ljudje že gladijejo.

Čekel pri Que Sonu. — Taborišče ameriških marincev Que Son s 5 tisoč vojakov je po ameriških vesteh obklojilo okrog 40 tisoč pripadnikov severovietnamske vojske. Američani navajajo izjavo nekega ujetega oficirja, da vodi operacije pri Que Sonu severovietnamski general Giap, zmagovalci pri Dien Bien Fuju v osvobodilni vojni s Francozi. Na bojiščih Južnega Vietnama vlada 7-dnevno premirje ob budističnem novem letu, katerega pa Američani ne spoštujejo.

Druga svetovna gospodarska konferenca. — 2. februarja se bo v New Delhiju začela druga svetovna gospodarska konferenca, katere se bodo udeležile delegacije iz 132 držav ter okrog 600 strokovnjakov OZN in njenih specializiranih agencij. Jugoslovanska delegacija je v New Delhi že odpotovala. Vodi jo član ZIS Janez Stanovnik. V delegaciji so še zvezni sekretar za zunanjo trgovino dr. Vasil Grivčev in drugi.

Spoštovani bralci!

Na I. osnovni šoli v Soštanju bodo uredili Kajuhovo kulturno zbirko v posebni spominski sobi.

Spominsko gradivo zbira pripravljalni odbor, Kajuhovi soborci imajo morda dokumente ali fotografije, ki jih dosele ni bilo moč dobiti. Gre predvsem za originalno izdajo Kajuhovih pesmi, ki so bile objavljene v narodnoosvobodilni borbi.

Spominska soba bo urejena do obletnice pesnikov smrti, to je do 22. februarja t. l.

Naprošamo vse, ki imajo gradivo o Kajuhu, da ga pošljejo na naslov:

Priljubljeni odbor za ureditev Kajuhove spominske sobe — I. osnovna šola Soštanj, Soštanj

OGLEDALO NAŠEGA ŽIVLJENJA IN DELA

Velika udeležba zgovorno pove...

V nedeljo, 14. t. m., je imelo združenje VVI II. rajona Gaberje-Hudinja v Celju svojo redno letno skupščino. Velika udeležba zgovorno pove, da se člani združenja zavedajo, da je letna skupščina najlepša in najbolj prilika za tovariški in odkrit pogovor.

Delo odbora je bilo v minulem letu plodno. V mejah svojih možnosti je odbor uspešno urejal zadeve članstva. Zelo razveseljuje je urejen brezplačen prevoz VVI v mestnem prometu, za kar gre zahvala Izletniku Celje za razumevanje in naklonjenost. Odborniki so obiskovali tiste člane, ki jih je bolezen vezala na posteljo, socialno šibkim so podelili skromne denarne pomoči. Tudi stanovanjske potrebe članstva so zadovoljivo urejene.

Člani so izkazali svoje veliko zadovoljstvo ob zvišanju invalidnin. Pogovorili so se tudi o razvoju dogodkov doma in po svetu.

Izredno živahno so razpravljali o predčasnih upokojitvah VVI. Novela, s katero je pred pčilimi 3 leti novi zakon o pokojninskem zavarovanju podaljšal delovni staž za upokojitev za 5 let, je najhujše prizadela vojaške vojne invalide nižjih skupin, saj od VII. skupine nimajo nobenih olajšav pri predčasnih upokojitvah. Čeprav omejeno pridobitno sposobni, so s svojim delom pomagali zgraditi današnje družbeno stvarstvo, sodelovali so v vojni in pomagali takrat, ko je bila naša domovina vsa v ruševinah. Zato se upravičeno čutijo prizadeti in pozabljene, ker se s 50-odstotno zmanjšano pridobitno sposobnostjo morajo meriti in so izenačeni s popolnoma zdravimi. Da bi se našla pot iz slepe ulice, so na skupščini izvolili posebno komisijo z nalogo, da vso zadevo temeljito prouči in pripravi utemeljen predlog za skupščino ZZZ NOV občine Celje. Upamo, da vsa zadeva in

predlog ne bosta naletela pri pristojnih na gluha ušesa.
 Joj

Povečana družbena pomoč

Sredstva za pomoč borcem NOV in vojaškim vojnim invalidom v občini Kranj letos niso povečana. Osnovna vsota je ostala ista kot lani — okroglo 48 milijonov starih dinarjev. Vsaj sedanjí predlog je tak in vse je odvisno le od gospodarskega uspeha občine.

Ko so o tem razpravljali na seji sveta za zadeve borcev in VVI te občine v petek, 19. januarja, so se zagrizli v problem, kako vsaj ta sredstva najpravičnejše razdeljevati, uporabljati. Večina denarja, okrog 45 milijonov starih dinarjev, je predvidenih za družbeno pomoč socialno potrebnim borcem. Lani je bila ta pomoč — dokaj skromna, najnižja 10.000, v povprečju občine pa 15.000 starih dinarjev mesečno. Vsi so ugotavljali, da je to skrajno premalo in da so nekatere sosedne občine že to dvignile. Vendar v Kranju, kljub temu, da ga nekateri še vedno štejejo med »najbogateljske« občine, za sedanjí sredstev in optimistični obeti brez realnih osnov bi bili lahko še slabši.

V iskanju vsaj delne rešitve so se močneje oprli na krajevne organizacije. To je bilo namreč že pred meseci. Tako so krajevne organizacije kritično pretresale vsak primer in — na seji so že imeli dolg spisek tistih, ki so jim že ali pa jim bodo ukinitelj to pomoč. Ne gre za zlorabe, marveč za določene spremembe v družinah teh borcev, ki so izboljšale gmožnost stanje in omogočile ukinitelj pomoči. Seveda pa ob teh razpravah na terenu prihajajo na dan novi primeri borcev, ki so sedaj prišli v težji položaj. Vendar se je skupno število prejemnikov te redne mesečne pomoči zmanjšalo na 231.

Ob tem so sprejeli stališče, da se letos ta pomoč dvigne v povprečju, in sicer od sedanjih 15 vsaj na 18 tisoč starih dinarjev mesečno. Poudarjati pa so, da je potrebno pri tem upoštevati povečanje osebnih dohodkov na člana družine in vsak primer posebej proučiti.

Prav s takimi merili so določili okvirje za rekreacijo. V ta namen je letos določenih okroglo 3 milijone starih dinarjev. Pomoč za letovanje v njihovih domovih na Vodiški planini na Jelovici, v Novigradu in Strunjanu ob morju bodo dajali tudi letos nekaterim brezplačno, ob 25-odstotnem in ob polovičnem plačilu koristnika, kar je odvisno od sodelovanja v NOV in od dohodkov na člana družine. Z dohodki iznad 45.000 starih dinarjev mesečno na člana družine pa iz sklada ni upravičeno regresiranje.

Ob urejanju teh in drugih problemov borcev, kot so ugotavljali na seji, je možna vsaj delna pravičnost le ob sodelovanju s krajevnimi organizacijami in bodo skušali v svojem nadaljnjem delu to še bolj uveljavljati.
 K. Makuc

Uspešno so uveljavili pravice

Na nedavni letni skupščini združenja borcev Gornja Radgona so ugotovili, da so v minulem letu člani uspešno uveljavili pravice, ki jim gre. Kmetje, ki so prejeli 5,3 milijonov starih dinarjev posojila za popravila stanovanjskih hiš; njihova stanovanja so bila do lanskega leta zelo zanemarjena, v zadnjem času pa se izboljšujejo. Na skupščini so razpravljali o družbeni pomoči borcem. Lani so borci iz Gornje Radgone dobili mnogo denarnih sredstev, vendar še ne toliko, da bi uredili vse zadeve. Udeleženci skupščine so tudi želeli vedeti, kaj bo s spomenikom NOB v Gornji Radgoni. Predsednik skupščine občine je zatrdil, da bo spomenik ostal, kjer je in da dograditev objektov v njegovi bližini ne bo vplivala na njegov videz. Stanovanjsko vprašanje pa v Gornji Radgoni ni toliko pereče kot marsikje drugod. Od 95 Radgončanov po podatkih referenta za stanovanjske zadeve občinske skupščine prosi za stanovanje le devet borcev, pa še večina teh želi stanovanja zamenjati.

F. Klemenčič

NA NOVI POTI

Se pred kratkim so se ljudje spraševali, kako je mogoče, da so bivši borci v Piranu tako sprti med sabo. Letošnja skupščina, ki je bila 18. januarja, pa je pokazala povsem drugačno sliko. Če so bile prejšnje v duhu medsebojnega obračunavanja, je ta izvenela v pozitivno vsem, ki so se trudili, da bi njihova organizacija spet povečala svoj ugled.

Skupščine so se kot gostje udeležili predstavniki drugih združenj iz bližnjih krajev, prišla je tudi predsednica občinske skupščine Jolanda Kos. Čestitala je ZB k uspehu, vendar je pripomnila, da skupščina ni dovolj osvetlila vseh družbenih vprašanj, ki še niso razrešena, pa bi morala biti, da bi novi odbor vedel kaj delati. Potem je govorila o gradnji stanovanjskih hiš in še posebej o gradnji hiš bivših borcev. Povedala je, da je zazidalni načrt za Lucijo že izdelan, v Portorožu pa bo v kratkem sprejet za predel pod Valetu. Borci bodo lahko dobili več parcel po ugodnejših pogojih, za druge pa bodo borci, ki so čakali dolga leta,

razpisali natečaj. Tako lahko zdaj upajo, da bodo prišli na vrsto.

Lani je odbor prejel 41 prošnje za družbeno pomoč. Večina so jih ugodno rešili, nekateri pa prejemale pomoč že od prej. Pri reševanju prošnje je komisija ugotovila, da hočejo nekateri po vsi sili priti do pomoči, čeprav jim ne pripada. Nekdo je prosil celo za pomoč, da bo plačal sodne stroške, ko je bil obsojen zaradi klevetanja občinskega odbora ZZZ! Najbrž bi bilo prav, če bi take člane izključili, saj navadno tudi nič ne delajo.

Da bi bili člani bolj obveščeni, je odbor ZB izdal bilten v 1000 izvodih. Izvedli so tudi tombolo ter skupno z društvom upokojencev priredili izlet v Italijo. Tam so položili vence na Bazovici in Doberdolu.

Osemnajstim delovnim članom so na skupščini podelili tudi spominska darila — steklene vaze in pismene pohvale.

Uspehe so dosegli zato, ker so delale vse komisije. V njih je odločalo okoli 40 članov.
 Milan Cirk

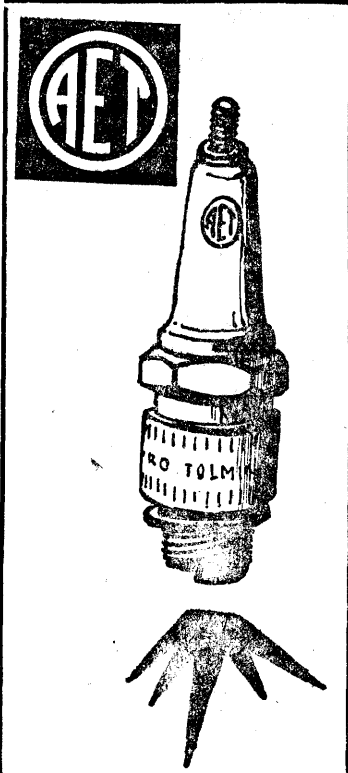
Ustanovili so tri delovne skupine za zadeve borcev

Skupna komisija zveznega in socialno-zdravstvenega sveta zvezne skupščine za vprašanja borcev in vojaških vojnih invalidov je na svoji seji, ki jo je imela pred kratkim, ustanovila tri delovne skupine. Aktivnost le-teh naj bi v prihodnjih nekaj mesecih omogočila čim uspešnejšo izvedbo nalog, ki jih ima komisija v svojem programu. Skupine naj preudarijo položaj borcev in luči napovedane reforme sistema pokojninskega zavarovanja, proučijo obstoječi sistem invalidskega varstva ter

nato predložijo najugodnejšo ureditev za učinkovito funkcioniranje službe za varstvo borcev in vojaških vojnih invalidov in pripravijo predloge za ureditev drugih aktualnih zadev.

Po informaciji, sporočeni na tej seji, je skupna skupščinska komisija za vprašanja borcev in VVI od svoje ustanovitve v oktobru lani prejela že 101 vlogo organizacij borcev, skupin in posameznikov. V teh vlogah borci NOV opisujejo neurejene osebne zadeve, navajajo, kako

jih urediti, a obenem zahtevajo tudi odgovore. Zato so na seji naglašali, da se komisija po funkciji, ki ji je določena, ne more baviti z reševanjem posameznih vlog, proučila pa jih bo in jih nato poslala pristojnim forumom in službam. Se posebej pa so naglasili, da bo skupščinska komisija za vprašanja borcev upoštevala vse vloge in nasvete, ko bo sprejemala stališča o prihodnjih ukrepih za izboljšanje sistema varstva borcev in vojaških vojnih invalidov.

AVTOELETRO TOLMIN

nagraduje kupce svojih vizualnih svečk. Informacije dobite v vseh prodajalnah avtomateriala

Čestitka

Tovarišu JOZETU ZUPANČICU iz Lucije pri Portorožu za njegov šestdeseti rojstni dan iskreno čestitajo in se mu zahvaljujejo za požrtvovalno delo kot nekdanjemu predsedniku občinskega odbora Zveze VVI v Piranu in še vedno aktivnemu članu prijateljske organizacije — njegovi prijatelji in vojaški vojni invalidi piranske občine.

OB TABORNEM OGNJU

V zadnjem času je bilo na območju občine Ajdovščina več rednih letnih skupščin združenj borcev NOV. Prisostvoval sem več skupščinam in slišal, koliko je še preteht zadev borcev.

Upamo, da se bo uredilo letos...

Da so združenja borcev zelo aktivne družbeno-politične organizacije v občini, dokazujejo velika udeležba in pestra ter živahna razprava na teh skupščinah.

Obravnali so splošna družbena vprašanja določenega kraja. Dotaknili so se sedanje situacije v svetu in govorili o mirovni akciji tovariša Tita. Dotaknili so se tudi obrambne vzgoje in se pogovorili o nerešenih komunalnih zadevah. Povsod so načeli tudi vprašanje kmetov borcev, v zvezi z njihovim zdravstvenim zavarovanjem. Mnogo kmetov borcev je po izidu tega

Pereče je tudi vprašanje priznavalnin, ki se gibljejo v mejah od 50 do 150 dinarjev mesečno. Navzlic tako nizkim zneskom in zelo veliki selekciji pa je bilo v preteklem letu porabljenih v ta namen 28 milijonov starih dinarjev. V zvezi s tem predlagajo, naj bi se to vprašanje urejalo v republiškem merilu, kajti borcev zares ni kriv, če danes živi v pasivni občini. Povsod se govori, da bi se marsikaj uredilo, če bi bila sredstva. Borci pa vemo, da sredstva so, le da jih čestokrat iščemo tam, kjer jih ni.
 FRANC TOMAŽIČ

Vietnam potrebuje kri, kot smo jo mi nekoč

V kranjski občini se je na poziv koordinacijskega odbora za pomoč žrtvam imperialistične agresije prijavilo okoli 600 ljudi, da bodo dali kri za Vietnamce. Republiški koordinacijski odbor se je zato Zvezi združenj borcev kranjske občine zahvalil za odlično organizacijo dajanja pomoči vietnamskim borcem in žrtvam vojne • Izbrali smo štiri krvodajalce in jih povprašali po naglih, zaradi katerih so se odločili darovati kri

Ana Hudolin, rojena 1924 na Spodnjem Brniku, živi v Kranju, prej delavka v »Iskri«, zdaj invalidska upokojenka zaradi odstopa mrežnice na oči, stodoletni delovni invalid, mati osmih otrok. Pomagala je partizanom, brat je bil v NOV, ni pa nikoli skušala doseči priznanja sodelovanja v delovno dobo.

»Vem, da v Vietnamu potrebujejo našo kri,« je rekla Hudolinova. »Saj so tam partizani. Enkrat sem jo že dala za naše ljudi na Golniku, če bo treba, jo bom še. Vietnamski partizani se bojujejo za svobodo, kot so se naši, in potrebujejo pomoč vseh poštenih ljudi sveta. Ko poslušam radio, me presune, ko slišim, kaj se godi v Vietnamu. Čas bi že bil, da bi ti ljudje dosegli to, za kar se bojujejo — svobodo. Sočustvujem zlasti z otroki in ženskami, ki trpijo zaradi vojne.«

Marko Prezelj, rojen 1921 na Češnjici pri Železnikih, živi v Kranju, oče štirih otrok, namestnik okrožnega javnega tožila, pravnik. Pred vojno je bil kleparski pomočnik, v NOV od julija 1943. Vsa družina je sodelovala v NOV, pri partizanih so bili tudi brat, sestra in oče. Marko Prezelj-Aco je bil kot namestnik četne komandirja ranjen ob napadu Prešernove brigade na Turjak septembra 1943. Ko je ležal na njivi in streljal proti gradu, mu je mina eksplodirala na kolenu, tako da so mu morali v ribniški bolnišnici nogo odrezati. Kasneje so ga prepeljali v Italijo. Po vojni je končal najprej večerno nižjo gimnazijo, nato srednjo ekonomsko šolo, nazadnje pa še pravno fakulteto. Več let je živel v Celju. Nogo ima odrezano nad kolonom. Je nosilec srebrne krvodajalske značke. Skupaj z očetom je dal kri za Vietnamce

tudi njegov devetnajstletni sin Dušan, vajenec v »Iskri« in navdušen športnik.

»Ko sem se odločil dati kri za Vietnamce,« je odgovoril na vprašanje tovariš Prezelj, »me je najbolj vodila misel, kako sem nekoč sam potreboval kri, ko sem bil ranjen. Nisem je dobil, pomagali so mi z raztopino. Vem, kako je človeku, ko mu gre za življenje, zato dajem kri. Vietnamci pa so v takem položaju, kot smo bili mi med vojno. Vsaka pomoč jim pride prav, tako kot je nam. Največja pomoč pa je kri, ki rešuje dragoceno življenje.«

Anton Roblek, rojen na Mlaki pri Kranju leta 1902, zdaj invalidski upokojenec, 90-odstotni invalid iz NOB brez noge nad kolonom, prej delavec in mali kmet, oče štirih otrok. Za NOB je začel delati maja 1943 in ima od tedaj priznano dvojno ude-

ležbo, oktobra 1944 pa je odšel v NOV. Bil je v Vojkovi brigadi. V zadnji ofenzivi je bil na Predmeji hudo ranjen v nogo in takega so ga ujeti četniki. Imel je srečo, naletel je na razumnega oficirja, odpeljali so ga v Vipavo, nato pa v Gorico, kjer so ga 1. maja naši osvobodili. Po vojni so mu nogo morali odrezati najprej pod kolonom, nato pa nad kolonom, ker se je zastrupila.

»Kri sem dal iz solidarnosti z Vietnamci,« pravi Roblek. »Bojujejo se proti ameriški agresiji, hočejo svojo svobodo, vsaj tako si predstavljam cilje njihovega boja. Ko sem se odločil, da bom dal zanje svojo kri, sem se spomnil, kako je bilo, ko sem bil ranjen. Če bi bil imel o pravem času zdravniško pomoč, mi ne bi bili morali kasneje odrezati noge.«

IMELI SMO LJUDI...

IZGUBILI SMO BORCA
MATEVŽA BENČIČA

Rojen je bil pred 44 leti v delavski družini v Planini pri Rakeku. Doraščal je ob krivični meji, ki je potekala med Jugoslavijo in Italijo v neposredni bližini njegove vasi. Kot mladenič je kmalu prijel za sekuro, žago in cepin ter si tako služil vsakdanji kruh.

Potem ko je hkrati s Slovenijo bila okupirana tudi njegova rojstna vas v Planini pri Rakeku, se je Matevž kmalu odzval klicu domovine. Zaradi tega ga je italijanski okupator 1942 aretiral in odpeljal v taborišče, da bi tako onemogočil njegovo organizirano sodelovanje v oboroženem odporu. Borbeni duh Matevža pa je bil nezlomljiv. Po kapitulaciji Italije se je še bolj prekaljen vključil v partizansko enoto Dolomitski odred. Borci te enote se ga spominjajo kot dobrega tovariša in neustrašnega borca. Matevža so takrat ujele nemške okupatorske enote. Odpeljali so ga v zloglasno taborišče narodov sveta Dachau. Prekaljeni duh Matevža je bil močnejši kot nasilje nemškega okupatorja. Zato se je vrnil in se z vso požrvalno vneto posvetil obnovi domovine.

Potem ko je bil demobiliziran iz JLA, se je zaposlil pri javni varnosti. Čeprav takta služba vedno zahteva človeka, je Matevž kot dober komunist še vedno našel toliko časa, da je aktivno deloval na terenu Koroška vrata v vseh družbenih in političnih organizacijah. Do svoje smrti je bil celoletni predsednik krajevnih skupnosti Koroška vrata v Mariboru.

Kdor ga je poznal — in teh ni malo — bo lahko pritrtil, da Matevž, kljub zrahljanemu zdravju ni poznal besede »ne bomo«, »ne morem« ali »nimam časa«. Vedno je bil pripravljen pomagati, da bi lahko naloge izpolnil ali zamisel uresničil.

Kdaj pa kdaj smo se žudili, od kod mu taka moč, ko smo vedeli, da je bolan. Slovo od Matevža Benčiča v Mariboru je bilo zelo ganljivo. D. Miklavc

JANEZ RANT

Dne 4. januarja smo se v Farjem potoku pri Zalemu logu v skofjelški občini za vedno poslovili od tovariša Janeza Ranta, očeta petih otrok. Pokojni je bil borec Prešernove brigade od ustanovitve. Dne 16. julija 1943 so Nemci na Bukovskem polju v Selški dolini postrelili 19 talcev, ker je tam skupina vohov v začetku julija napadla restavpovski avtor in v njem ubila nekoga precej pomembnega pripadnika te zločinske službe. Prešernova brigada, ki je bila tiste dni na Potoku in v Martijah vrhu, je kmalu zvedela, da bodo streljali talce in po hitrejši, da bi jih rešili. Toda zaradi oddaljenosti je prišla na kraj zločina prepozno, pač pa je udarila z nemškimi zasledniki, ki so bile še v okoliščini. V teh bojih sta bila ranjena brigadni komandant Igor in pokojni Janez Rant. Ta je dobil več strelkov skozi pljuča in v obe roki, tako da ni mogel vstati in so ga Nemci ubili. Za nogo privoza so vlekli k trupu postreljenih talcev in ga skupaj z njimi, misleč da je mrtve, vržili na kamion ter prepeljali v Pegunje. Sele ki so trupla razkladali zaradi pokopa na kazniškem vrhu, so ugotovili, da je še živ. Vrgli so ga na goli beton v teranici, da bi umrl. Toda njegovo odpuščanje, vajeno naporov in pomatikanja, je zmagovalo. Kri se mu je sama od sebe ustavila, rane so se počasi začele celiti. Prestrežene kosti na rokah so se mu zrasle napačno, ker mu jih nihče ni naravnal. Po treh mesecih je za silo okrevljal in takega so Nemci potem razpustili. Niso nimali mesecev streljali talcev, postali v taborišču v Nemčiji. Tam je dočkal konec vojne.

Vrnili se je v domače kraje, toda posledice nečloveških mračnih naporov, vsega hudega, so mu ostale do smrti. Dolga leta se je upiral boleznim, nazadnje pa je moral kloniti.

Njegova družina naj dobi vso pomoč družbe, ko nima več rednih, ki je s svojim življenjem in trpljenjem in bojem zadolžil vse nas.

Anton Zbontar-Slave

Na mnoga leta!

Tovariša Franja Lubeja-Drežčeta je ob njegovi sedemdesetletnici odlikoval predsednik republike z redom zasluge za narod z zlato zvezdo. Odlikovanje mu je v navzočnosti vidnih predstavnikov političnega življenja naše republike izročil predsednik izvršnega sveta Slovenije tovariš Stane Kavčič.

Čul in zdrav za svoja leta je slavljenec dočkal to starost, čeprav je bilo njegovo življenje trdo in polno odrekanih.

Ko je bil še dijak učiteljskega, se je udeležil stavke »preporodovcev« in dočkal prvo kazen za politično udejstvovanje v obrambo slovenskih narodnostnih pravic. Tudi kot avstrogrški vojak je zaradi podobnih čustev in dejanj okusil zapore. Po vojni je bil dolga leta učitelj v Ljutomeru. Kmalu je zaradi svojega delovanja prišel v vodstvo sokolske organizacije v Sloveniji. V njej je pripadal napredni skupini, ki je že pred vojno

začela sodelovati s KP. Leta 1941 je ob ustanovitvi Osvobodilne fronte postal član njenega vodstva, junija 1942 pa član njegovega ožjega vodstva, izvršnega odbora. Kot tak se je leta 1942 poselil ukvarjal z oskrbo naše vojske, bil je komisar delavskega bataljona na Kočevskem in je kot tak rešil pred okupatorji mnogo pridelkov z zapuščanih polj. Kasneje je odgovarjal za delo z mladino, jeseni 1943 je s slovensko delegacijo odšel v Jajce na II. zasedanje AVNOJ.

Vsa leta po vojni je ostal v ospredju našega političnega in družbenega življenja. Trikrat je bil republiški in dvakrat zvezni poslanec. Sekretar republiške skupščine in še prej SNOS je bil polnih osem let, v vodstvu OF, oziroma SZDL pa je vse od leta 1941 pa do danes.

Slavljenca z veseljem čestitamo vsi, ki ga poznajo osebno, pa tudi tisti, ki so o njem slišali od drugih ali brali.

Zelena in rdeča vabila

Rezervni oficirji in podoficirji v skofjelški občini pozdravljajo nove ukrepe, o strokovnem izpopolnjevanju, ki predvidevajo več reda in odgovornosti tako vsakega posameznika kakor tudi organizacije v celoti. To se je pokazalo tudi na obnem zboru za Selško dolino na Češnjici, in to v razpravi, še bolj pa v udeležbi, saj je bila navzočnost kar 97-odstotna, kar prej nikdar ni bilo. Tudi na seji Sveta za narodno obrambo skupno s sodnikom za prekrške in predstavnike ZROP so se konkretno dogovorili za delo v prihodnje in tudi o ukrepanjih ob morebitnih primerih nespoštovanja obveznosti posameznikov. Ob tem je značilno, da so za predavanja kot eno izmed osnovnih oblik izpopolnjevanja rezervistov dali v tisk dvojce vrst vabil — zelena in rdeča. Zelena bodo veljala za tista predavanja, ki so poljudna, neobvezna. Rdeča vabila pa bodo pomenila obvezno udeležbo; kdor se jim torej ne bo odzval, bo imel opraviti s sodnikom za prekrške. Velika večina tak red zelo pozdravlja.

Vsem 800 rezervnim oficirjem in podoficirjem so dali podpisati obvestilo o novih, resnejših prijemih pri strokovnem izpopolnjevanju. Kar se pa tiče vsebine predavanj, se čuti bolj težnja za senzacionalnejšimi temami (o najnovejših raketnih in jedrskih rušilnih učinkih in podobno), manj pa za izkušnjami v obrambi zaledja, glede

varstva prebivalstva, o službah za zveze in podobno. Te teme se zde res manj zanimive, vendar so v našem obrambnem konceptu še dosti bolj važne.

Nedavno sem iz Bočne prišel do Letuša in se ustavil v gostilni ob glavni cesti. Prijazno natakario sem vprašal, kje je tista hiša, v kateri je 1945 brez-pogovorno kapituliral von Löhr, vrhovni poveljnik nemške vojske na Balkanu. Zvedel sem, da se je to zgodilo prav v tej gostilni. Natakario mi je celo po-

to hibo je bilo namreč opaziti v udeležbi vseh dosedanjih predavanj in jo bodo skušali v prihodnje odpravljati.

K. M.

Zakaj ni spominske plošče na tako pomembni hiši?

kazala, kje je sedel von Löhr, kje je podpisoval akt o kapitulaciji.

Na to sem glasno ugovarjal, zakaj na taki zgodovinski hiši ni nobene spominske plošče. Natakario je povedala, da je bil nedavno pri njih v gostilni tudi vodja delegacije, ki se je v imenu vrhovnega štaba JA pogajala s von Löhrom o vdaji. Tudi on ni bil zadovoljen, da ni hiša prav nič označena. Kot vem iz gradiva muzeja v Slovenj Gradcu, je bil vodja delegacije JA polkovnik Ivan Dolničar — Januška, navzoči pa so bili še drugi oficirji iz štabov 11. in 6. brigade ter 14. divizije in štaba cone. Na drugi strani pa je bil celoten nemški štab.

Zato predlagam, občinski skupščini in občinskemu odboru ZZZ občine Zalec, naj vzičata spominsko ploščo na gostilni Sulcev v Letušu. Sploh pa, zakaj tega niso naredili že doslej? Ploščo naj bi odkrili letos 9. maja, proslavo pa združili z zborom borcev naših brigad.

Ciril Gluk, Čečovje 2

Ravne na Koroškem

MED ELEGANTNIMI IN TOČNIMI
URAMI NAJCENEJŠA, VELIKA IZ-
BIRA TIPOV IN MODELOV

ARETTA

DARWIL soc. N. C. — Trst
Piazza S. Antonio Nuovo 4 — I. nadstropje
telefoni 61-932, 36-231, 28-034

GENERALNO ZASTOPSTVO V VSEH DRŽAVAH

Velika izbira ur po izredno ugodnih cenah — zlatnina iz 14-karatnega zlata, 18-karatnega in 22-karatnega zlata s posebnim popustom in jamstvom.

Narazličnejše vrste stenskih ur in budilk.

• prodaja na veliko in drobno • izredni popusti • tovarniške cene

LEPA BILANCA ZVVI »SAVSKO NASELJE«

Člani združenja VVI »Savsko naselje« v Ljubljani so se pred kratkim zopet zbrali na redni letni skupščini, ki se je je udeležilo kar 75 % članov.

Za uvod k delu skupščine je pevski zborček pionirjev osnovne šole »Boris Kidrič« izvedel polurni program. Prisrčnost in pripravljenost naših najmlajših, da s svojim programom borbenih pesmi in recitacij pozdravijo našo skupščino, so prisotni nagradili izvajalce s toplim aplavzom in skromnimi darili.

Ze podatki v poročilu so pričali o lepih uspehih združenja VVI »Savsko naselje«. Pri vseh akcijah družbeno-političnih organizacij so invalidi vedno prispevali svoj delež, tako ob zbiranju pomoči za žrtve vietnamske vojne, za pripravo proslav dneva žena,

čineva republike, pri komemoracijah v Gromozni jami in na Zalah ob dnevu mrtvih. Ob majskem prazniku so za svoje člane priredili izlet v Zaplano. Tudi urejanju socialno-zdravstvenih zadev članov so posvetili vso potrebno skrb. Z družabno prireditvijo ob dnevu republike so pridobili kar 7000 novih dinarjev za pomoč socialno šibkim članom, za želni regres ob odobrenem odpuh, za obiske bolnih in onemoglih, kakor tudi za tovariška srečanja, izlete, proslave in podobno.

V pestri razpravi z vrsto upoštevanja vrednih predlogov je sodeloval tudi Avgust Erjavec, sekretar komisije ZVVI pri republiknem odboru ZZZ NOV Slovenije.

Ugotovili so, da so bili pri urejanju nekaterih zadev in-

validskega varstva v preteklem letu doseženi lepi uspehi, in to s povečanjem prejemkov osebnim invalidom, z razširitvijo pravic zdravstvenega varstva za vse družinske invalide, ki so med vojno izgubili vse svojce. Kljub velikim napotom, ki jih je družba že vložila za ureditev teh problemov, obstajajo še vedno potrebe po zboljšanju invalidskega varstva. Ena takih potreb je tudi usklajitev invalidnin z osebnimi dohodki v takem razmerju, kot je to bilo v letu 1959. Razen valorizacije invalidnin s porastom življenjskih stroškov pa naj bi dosegli tudi usklajitev invalidnin z dvigom osebnih dohodkov. Vse to pa zahteva velika sredstva.

V razpravi so prisotni med drugim izrazili vso podporo stališču Izvršnega sveta SR Slovenije glede delimitacije stopnje prispevka sploh oziroma, da bi le-ta v Sloveniji znašala do 27,5 % od osebnega dohodka zaposlenih. Daje so predlagali, naj bi bili VVI oproščeni plačevanja prispevka za uporabo mestnega zemljišča. Vsi udeleženci so ostro obsodili trdovratno vztrajanje Sveta krajevnih skupnosti v naselju, ki zahteva plačilo za uporabo prostorov v Domu družbenih organizacij, in to celo za vsako sejo odbora.

Ob sklepu je skupščina ponovno izvolila večino dosedanjih članov odbora za prihodnjo mandatno dobo in delegata za občinsko konferenco ZZZ Ljubljana-Bežigrad, ki bo konec februarja.

D. Jurca

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

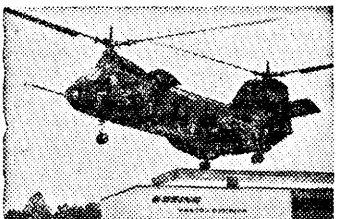
Letala, ki se dvigajo navpično

Znano je, da so helikopteri kljub nekaterim pomanjkljivostim (majhna hitrost, nezadostna zmogljivost, omejen doseg, nezadovoljiva rentabilnost itd.) dosegli ogromen razvoj. Značilno je, da so ZDA v 1966. letu polovico denarja namenjenega letalstvu, porabile za nakup helikopterjev.

V zadnjem času posebno pozornost posvečajo izpopolnjevanju helikopterja v smislu povečanja njegove hitrosti. Samo z rotorjem

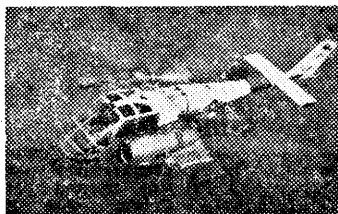
VOJAŠKA VEDA IN TEHNIKA

tega ne morejo doseči, ker tudi zanj veljajo ustrezni fizikalni zakoni o maksimalni hitrosti. Zato so nekaterim vrstam helikopterjev — eden izmed njih je tudi model »07« ameriškega letalskega podjetja Boeing-Vertol, pritrtili na obe strani trupa majhna krila. Zaradi njih je helikopter za 10% hitrejši, kot bi bil sicer, vendar je to še vedno premalo, da bi taka predelava bila rentabilna.

Ameriški poskusni helikopter »model 107« s krilci ob straneh

Da bi razbremenili glavni rotor, so začeli ugrajevati v helikopterjev rep še pomožne motorje z manjšimi rotorji, ki se na ne vrtili vodoravno, temveč ima na-

vpnično lego. S tem se je hitrost helikopterja povečala za 20%; njihova slabost pa je v tem, da niso dovolj stabilni.

Hitrost, ki je še pred nekaj leti bila za helikopterja utopična, pa doseže tako imenovani kombinirani helikopter XH-51A.

Deset let vesoljskih poletov

Pred dobrimi desetimi leti — 4. oktobra 1957 — je bil izstreljen v vesolje prvi sovjetski »sputnik«. To je bila senzacija prve vrste. Sedaj pa so take izstrelitve postale že tako pogostne, da vseh niti ne omenjajo več. Sodijo, da so doslej poslali v vesolje že skoraj 700 vesoljskih ladij (med njih sedem v Lunino orbito, devetnajst v Sončno orbito, eno pa proti Veneri), ne upoštevajoč ladij, ki so jih na eni in drugi strani izstrelili skrivoma.

Trinajst vesoljskih ladij je imelo človeške posadke (devet sovjetskih in štiri ameriških), ki so Zemljo obkrožile 987-krat, v vesolju pa so ostale skupno 2525 ur. Sprva so bili stroški izredno visoki (izstrelitev vsakega kilograma koristne teže je veljala več kot

Preden so poslali človeka v vesolje, so poskušali težnost in radiacijo preizkušati na živalih. Lajka je v vesolju poginila, ker vesoljske ladje ni bilo mogoče usmeriti nazaj proti Zemlji, medtem ko se je opica Enos vrnila živa in zdrava.

enajst milijonov starih dinarjev). Sedaj pa se izdajajo že precej nižji (kakih osem milijonov starih dinarjev, če uporabljajo raketo Delta DSV-3B).

Doslej so se le tri države ukvarjale s takimi poleti. Prva je bila Sovjetska zveza, kmalu zatem so se ji pridružile Združene države Amerike, nazadnje pa še Francija. Vse kaže, da bo Japonska četrta država, ki bo izstrelila v vesolje doma izdelano vesoljsko ladjo. Tri druge države (Kanada, Italija in Velika Britanija) pa so to že storile, vendar so vsi potrebni opremo nabavile v ZDA.

NOVINARKA MICHÈLE RAY JE ODKRILA SKRIVNOST GUEVAROVE SMRTI

Pusto pogorje, pokrito z grmovjem in razbrzdano z globokimi jarki. Po enem izmed njih, širokem šest do deset metrov, stopa petindvajset mož. To se dogaja v soboto ponoči, med 8. in 9. oktobrom. Pravo ime gverilca Ramona, ki je vodja skupine, je Ernesto Guevara »Che«.

Zadnji spopad so imeli pred enajstimi dnevi nekaj kilometrov odtod, pri vasi Higuera. Tistega dne, 28. septembra, je padel Coco Peredo, vodja bolivijskih gverilcev. Takoj nato se

Kako je bil ubit

Novinarka Michèle Ray se je vrnila iz Bolivije, kjer ji je uspelo razkriti skrivnost v zvezi s smrtjo Guevare, slavnega kubanskega revolucionarja. Hribovita pokrajina, kjer je bil padel »Che« Guevara, je bila še dva meseca po njegovi smrti obkoljena od bolivijske vojske, ki ni nobenemu tujcu dovolila vstopa v prepovedano cono. Kljub temu pa je pogumni novinarki uspelo zbrati izjave mnogih očividcev, katerih imen pa seveda ne sme izdati, in ugotoviti, kaj se je 8. in 9. oktobra pravzaprav dogajalo v vasi Higuera.

roženi so bili z minometi in strojnimi.

Do prvega spopada je prišlo ob enih. Komandosi so izgubili štiri moše. Drugič so se spopadli dvajset minut kasneje. Nato je zavladal molk, ki pa je bil skoraj bolj vznemirljiv kot pa rafali.

Nenadoma pa se je približno ob treh na obdelani četverkotnik, kjer so Ramon in tovariši prebili noč, odprl pravi pekel. Minometi, strojnice, ročne bombe. Skalovje se je trgalo in kamenje valilo. Skozi globel je iz smeri Rio Grande prišel oddelek podoficirja Huane in zasedel blokadne položaje.

Oblegancem preostane le še plezanje. Ramon je ranjen v nogi, sovražnikova krogla pa je prebila tudi cev njegove puške »garant«. Njegov prijatelj Willy ga vleče za seboj. Najprej deset

vojakom in jim prepovedal vsak pogovor z njima.

Pet minut kasneje je polkovnik Joaquín Zenteno, poveljnik 8. divizije, v Vallegrande že prejel šifrirano sporočilo: »500 Cansada«.

»500« je bil Guevara. »Cansada« pomeni utrujen, toda v tem primeru je ta beseda bila šifra za »ujetnik«.

ODGOVARJAL JE LE UČITELJICI

Na pripekajočem soncu je sredi grmovja Che sedel poleg Willyja. Spet ga je dušil kašelj. Vojaki so se med sabo šepetaje pogovarjali in ga opazovali. On pa jih je gledal, ne da bi jih videl. Misli je na svoje tovariše. So mrtvi? Ali pa so ušli, toda koliko? Lahko je le še mislil in poslušal šume te gorske pokrajine.

oknoma, ki ju zapira bambusova mreža, in z dvema majhnima prostoroma v notranjosti, učilnicama.

Che je sedel v večji učilnici na klopi. Imel je zvezane roke in se je s hrbotom naslanjal na zid. Vojak, ki ga je bil tja pripeljal, mu je pripravil in prigljal pipo, nato pa odšel ven.

V sobi ni bilo ne elektrike ne petrolejske svetilke. Ujetnik je sredi temne noči in hrupa, ki je od zunaj prodiral v učilnico, ostal sam s seboj.

Mimohod višjih oficirjev, ki je poenajst šele naslednjega dne opoldne, se je začel s prihodom polkovnika Selicha. Prispel je s

PODOFICIR MARIO TERAN, GUEVAROV MORILEC

helikopterjem z izgovorom, da je pripeljal živež, dejansko pa zato, da tam poskrbi za red, dokler ne dobijo nove ukaze.

Na trgu je Prado svojim ljudem delil stvari, ki so jih bili odvzeli ujetnikoma. Vendar je Ramonu uspelo takrat, ko je bil ranjen, skriti v grmovje torbico z dokumenti, ki jo je šele dva dni kasneje našel neki kmet. Ostal pa mu je nahrbtnik.

Sedaj so se okrog njegovega nahrbtnika pulili za spominke. Zamenjavali so stvari. Slišati je bilo tudi prepire.

V majhni škafličici so našli gumb za manšete. Podporočnik Perez je grobo odrinil vrata in vprašal ujetnika:

»So tvoji?«

»Da, vendar želim, da jih izročite mojemu sinu.«

Perez se je odstranil, ne da bi mu kaj odgovoril. Espinosa, tudi oficir, je hotel imeti pipo. Tisto, ki je bila v nahrbtniku, pa je bil nekdo že vzel. Zelel jo je dobiti z za-

menjavo. Ni mu uspelo. Zato se je napotil v šolo, stopil h Guevaru, ga zgrabil za lase, stresel in mu iztrgal iz ust kristalno pipo, ki jo je ta prav tedaj kadil.

»Aha! Ti si torej tisti sloviti Che Guevara!«

»Da, jaz sem Che. Pa tudi minister! Zato se nikar tako ne obnašaj!« mu je odgovoril ujetnik.

Hkrati s tem ga je s svojo zdravo nogo z vso močjo sunil med klopi.

Medtem ko je oficirje meril s sovražnimi in zasmehljivimi pogledi, se je z navadnimi vojniki pogovarjal prijazno. Tako vsaj trdi radijski reporter Ramon Villaroel.

Naposled so mu poslali bolničarja.

»Potem ko sem vse popoldne prebil na kraju spopada, ponoči pa nekaj časa pri naših ranjenih,« je pripovedoval bolničar Fernando Sanco novinarju Jorgeju Torricu, »sem šel pregledat še Cheja. Bil je hudo ranjen v nogo.... Imel je le eno rano. Izpral sem mu jo z vodo in jo razkužil.«

Ko je Selich ugotovil, da je zasliševanje ujetnika brez nade, ga je pustil samega. Zunaj pa je dal okrepiti stražo.

V ponedeljek zjutraj je že kazalo, da je Che pripravljen govoriti. Zahteval je »maestro«, vaško učiteljico.

Julia Cortez, mlado dvaindvajsetletno dekle, temnih las in zelenih oči, pripoveduje:

»Sprva me je bilo strah iti tja, ker sem mislila, da bom našla nekakega suroveža.... Tam pa sem našla prijetnega moža s prijaznim in celo šaljivim obnašanjem.... V oči pa ga nisem mogla gledati.

Torej vi ste maestra! Veste, na Kubi imamo drugačne šole, kot pa je tale. Pa to je navadna temnica. Kako se morejo otroci teh ljudi v njej kaj naučiti? To ni vzgojno!

»Naša dežela je revna.«

Toda vaši oblastniki in vojaški šefi se vozijo v mercedesih in imajo še vrsto drugih stvari.... Zato se mi borimo.

»Napravili ste dolgo pot, da se lahko borite v Boliviji.«

»Revolucionar sem in zato sem bil že v mnogih krajih.«

»Prišli ste ubijati naše voja-

ke.«

Veste, to je pa tako: vojno se lahko dobi, pa tudi izgubi.«

»Maestra« je nato z vsebino pogovora seznanila Jorgeja Torrica.

»Ko sem se z njim pogovarjala,« je rekla, »ga nisem mogla gledati v oči.... Njegov pogled

v Radence po zdravje

ZA BOLEZNI PRESNAVLJANJA

je v vasi nastanila četa »komandosov« pod poveljstvom kapetana Garyja Prada.

Ramon je s svojimi možmi prispel do majhne krompirjeve njive na robu hudournika. Sklenili so, da se bodo ustavili in prenočili pod ogromno smokvo, ki je tam rasla.

Opazil pa jih je neki kmet, po špansko »campesino«, ki je bil čuval svojo njivico. Nagrada, ki jo je bil obljubil guverner, je znašala 50.000 pesosov. »Campasino« je takoj pohitel v Higuera h kapetanu Pradu...

Medtem ko so gverilci spali, so njihovi nasprotniki zasedli položaje. Ob zori so že bili štirje vodi na obeh straneh jarka. Dve desetini pa sta zapirali izhoda — prvega proti stezi, ki je peljala proti Higuera, drugega pa proti Rio Grande. Obo-

metrov strmine, nato ravnica in spet hrib. Vzpenjata se in rine-ta med grmovjem in trnjem. Willy pomaga Ramonu, ki ne more več premikati noge in začenja sopsti. Ima namreč astmo. Oba sta po nekaj krvava.

Willy nima več časa zgrabiti puško. Izenada so pred njiju planili štirje vojaki in ju obkolili. Ujetnika sta.

»Che Guevara je moje ime,« je Ramon odkrito dejal.

Prišel je Gary Prado, vzel fotografijo v roko in pogledal, če ima Ramon na rokhi brazgotino.

»Da, pravi je,« je vzklilnil. Zgodilo se je to, kar se jim je zdelo nemogoče. Che je v njihovih rokah. »Kar preseka me je,« je kasneje vznemirjeno pripovedoval. Nato je ujetnika — štirje so bili ubiti, devetnajst pa jih je ušlo — izročil petim

Že skoraj znočilo se je, ko je mala karavana krenila na pot. Spredaj je z zvezanimi rokama hodil Willy, za njim pa je, opirajoč se na dva vojaka, Guevara poskakoval po eni nogi. Za njimi pa so mule nosile mrtve in ranjene komandose, zavite v odeje.

Higuera je vas, izgubljena v tem do 2500 metrov visokem hribovju in oddaljena tri ure ježe od Incare, ki je tudi poznana v tem gorovju, vendar je dostopna vsaj z jeepom. Ima štiristo prebivalcev, ki žive v nizkih kočah iz posušene ilovice in z opeko pokritimi strehami. Nobenega vozila, še jeepa ne. Nekaj ozkih in z gramozom posutih ulic, medtem ko se glavna v središču vasi širi v nekaj trg.

Na tem trgu stoji šola z dvema nizkima vhodoma in dvema

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM?

Današnja fotografija, ki smo jo kot nepojasnjeno prejeli iz Muzeja ljudske revolucije v Ljubljani, prikazuje enoto na pohodu. Po uniformah, opremljeni in orožju moremo sklepati, da je nastala v zimi 1944/45. Tovariši na levi nosi radijski oddajnik, tovariši na desni pa oddaja vesti. Verjetno je tudi, da je enota dobila nov radijski oddajnik in se uri v njegovi uporabi. Bralce prosimo, če nam pišejo vse, kar vedo o fotografiji: kdaj, kje in ob kakšni priložnosti je nastala ter kdo so tovariši na njej.

Kombinat »MLINOTEST« Ajdovščina izdeluje

prvovrstne testenine, jajčne in navadne v zelo širokem asortimentu

Potrošniki, prepričajte se o izredno dobri kvaliteti naših testenin

Na letošnji koledar

si zapišite tudi to, da bo lešos v začetku julija v upravi »TV 15«

veliko nagradno žrebanje

za vse naročnike, ki bodo imeli do takrat poravnano vsaj polletno naročnino.

Dobitki bodo prav lepi:

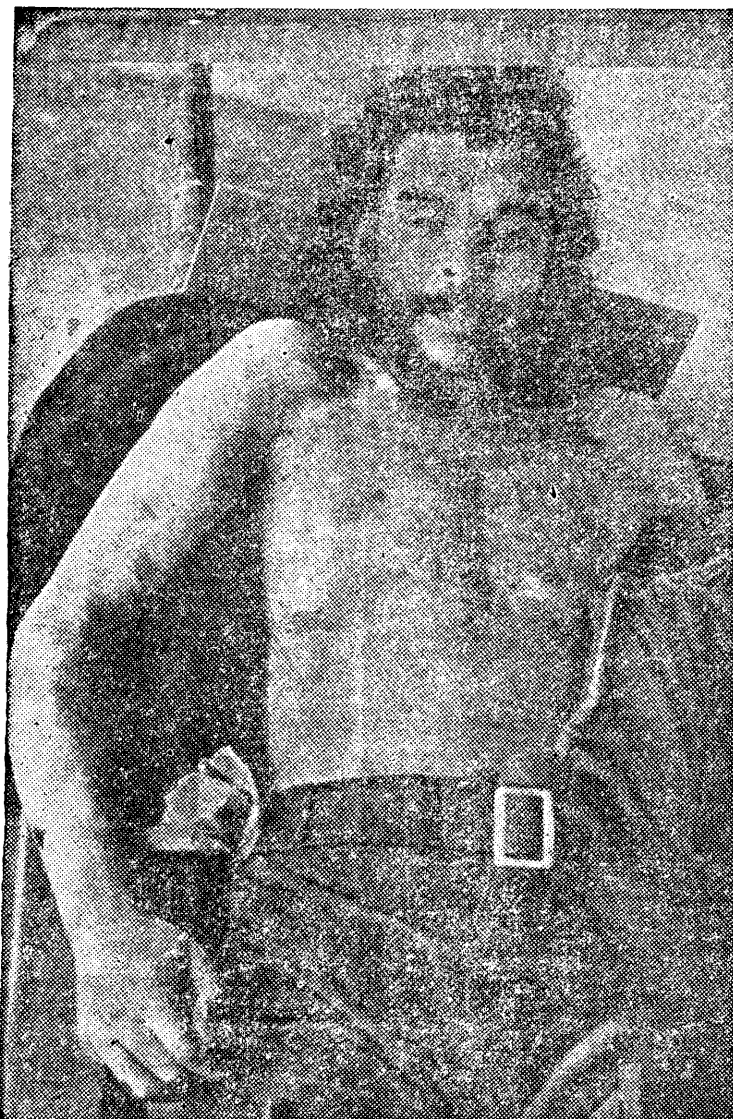
- superavtomatični pralni stroj Gorenje
- 50 ur svetovno znane znamke Aretta
- blago za ženska krila
- moške hlače — konfekcija
- čistilec zraka »Aerfilter«
- knjige
- nalična peresa
- in drugi praktični predmeti

KDOR PRIDOBI NOVEGA NAROČNIKA, MU IZPLAČAMO 200 starih dinarjev provizije!

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

»Che« Guevara

Še vedno pa ni znano, kaj se je zgodilo z Guevarovim truplom. Nekateri pravijo, da so ga na skrivnem kraju pokopali, drugi menijo, da so ga sežgali, tretji zatrjujejo, da so ga poslali v Panamo, kjer ga raziskujejo ameriške posebne enote, četrti pa vedo povedati, da so ga konservirali v ledu.

NEKA ŽENA JE OB POGLEDU NA MRTVEGA GUEVARO VZKLIKNILA: »PODOBEN JE KRISTUSU!«

je bil nevzdržljiv, prodoren... in vendar tako miren.

»UBILI STE GA,« JE REKEL WILLY. »IN ZATO MI JE SEDA J VSEENO, ČE UMREM SE JAZ.«

Približno opoldne jo je Che spet želel videti. Vedel je, da mu je od življenja ostalo le še nekaj hipov, v vsakem primeru pa manj kot uro. Kaj ji je hotel reči, kaj je želel vedeti? Morda kaj pomembnega?

Toda učiteljica ni hotela priti. »Ne vem, zakaj,« je rekla, »sedaj pa mi je tega žal. Morda zaradi njegovih oči, njegovega pogleda...«

Priletel in takoj nato odletel je vojaški helikopter, ki ga je pilotiral major Nino Guzman. »Težko je reči, kdo vse je prišel in s kom,« je izjavil »correcidor«, vaški starešina Antibal Quiroga. »Preveč jih je bilo, ki so prihajali in odhajali. Vem pa, da so bili tu general Ovando, general Lafuente, polkovnik Zenteno, kontraadmiral Hugar-teche in tudi Gonzales, agent CIA.«

Ko je kontraadmiral stopil iz helikopterja, je komandosom kar po vrsti delil denar.

Vsi so šli mimo človeka, ki se ni bal umreti. Vedeli so, da njihovo zasliševanje ne bo uspešno in da razen psovovanja in sovražnih pogledov ne bodo dobili nobenega drugega odgovora.

Njihovo zmagoslavje se je čedalje bolj pretvarjalo v nemočen bes. Zvezani rok je sedel na svoji klopi in jih opazoval. Preziral jih je.

Njihova odločitev ni bila lahka. Naj ga puste kot ujetnika? Toda, koliko časa? Ubili ga? Pa ne bodo s tem napravili iz njega mučenca? Kdove, če ne bo morda mrtvi Che Guevara še nevarnejši od živega Ramona de la Selve.

Poskušali so ga pripraviti, da bi govoril. Ko pa se mu je približal kontraadmiral Hugar-teche, je že takoj nato, rdeč od jeze, naglo odskočil. Che mu je bil pljunil v lice.

Približno ob pol enih so višji oficirji odpotovali. Še prej so dali natančne ukaze. Medtem pa so prijeli še enega gverilca, ki mu je bilo uspelo uiti. Benjamín, ki so mu rekli »El Mae-

»Počakaj, ti boš imel Willyja in »El Maestra.«

Nato so se vrata odprla in vstopil je s karabinko M2 ob boku podoficir Mario Teran.

»Sedi,« je rekel Cheju. »Zakaj? Saj si me prišel ubiti,« mu je mirno odgovoril Che.

»Ne, sedi!«

Rabelj, ki si ujetniku ni upal pogledati v oči, se je delal, ko da hoče oditi. Takoj nato pa useka oster rafal... Che se je zgrudil na tla. Za njim na zidu pa sta ostali dve krvavi in za dlan veliki luknji.

Che je umiral. Perez stopi v učilnico, v roki pa ima revolver. Približa se in s strelom v tilnik dotolče človeka na tleh... Za Perezom so prišli v sobo še dva ali trije možje. Sedaj so hoteli vsi streljati na toliko časa nepremagljivega sovražnika.

»Prav,« je rekel oficir, »toda samo od pasu navzdol.«

»Potem bomo streljali v no-ge.«

Med ljudmi, ki so se tam prerivali, je bil tudi bolničar Fernando Sanco, prav tisti, ki je še to jutro skrbel za ujetnikovo nogo.

V sosednji učilnici sta bila Willy in »El Maestro«. Ko so se odprla vrata v njuno učilnico, sta vedela, kaj ju čaka. Pred zvezana gverilca, ki sta sedela na tleh, je stopil podoficir Huanca.

»Ubili ste ga,« je zakričal Willy. »in sedaj mi je vseeno, če umrem še jaz, saj se bo to zgodilo zraven njega.«

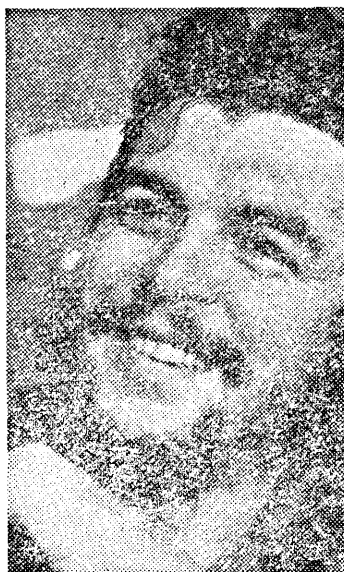
Rafal Willy in »El Maestro« se zvrneta na bok. Na zidu pa je okrog lukenj, ki so jih napravile kroglice, videti med krvjo tudi lase.

V približno petdeset metrov oddaljeni hiši je učiteljica Julia Cortez slišala strele. Skočila je na noge in pohitela v šolo. Tisti, ki si ga ni upala gledati, ker je imela »slabo vest«, je ležal v mlaki krvi. V obeh so se ji pokazale solze. Sedaj je vedela, da bo vse svoje življenje obžalovala, ker ni bila prišla, ko jo je želel videti.

Kmetje se zgrinjajo z vseh strani in se mešajo med vojake, ki iščejo nosila, da bi nanje položili trupla. Miru ni več.

»Tudi jaz bom šel noter.«

»Najprej bom jaz.«

»CHE«, KO JE BIL ŠE ŽIV

V desetih minutah so o dogodku že vsi obveščeni. Prav zato je bila vsa vas blokirana še cela dva meseca.

NEKA ŽENA GRE PO VODO, DA BI MRLIČU UMILA OBRAB

Eden izmed oficirjev je s Cheja potegnil hlače in mu odpel jopič, da bi prešel rane.

Bilo jih je pet na nogah, po ena pa na levi strani prsi, na vratu, na desni rami in na desni roki.

Torej devet ran in ne le sedem, kot so to trdili zdravniki v Vallegrande.

Ob treh so bila nosila že poleg helikopterja, ko je prihajal dominikanec Roger Schiller. Bil je prepozen.

»Pohitel sem takoj, ko sem to jutro zvedel novico. Toda daleč je. Medtem ko sem bil na poti, so jih že pobili.«

Dominikanec se je napotil proti šoli, oficirji pa dajejo navodila. Vojak, ki je Cheja nekajkrat slikal kot ujetnika v »Quebradi« in na poti v vas, je moral pred njihovimi očmi sežgati film.

»Odsel sem v šolo,« nadaljuje svoje pripovedovanje duhovnik. »Očistiti jo bo treba. Na tleh sem našel kroglo. Pogledajte, vsa je razmrvarjena. Imel jo bom za spomin. Kri se je pomešala z zemljo. V razredu, kjer sta bila Willy in »El Maestro«, je vse obrizgano s krvjo.«

Duhovnik je še zvedel, da je takoj nato neka ženska odšla po vodo, da bi umila mrliču obraz. Rekla je:

»Kako je lep, kot Kristus!«

AMERIŠKI GENERAL SHOUP, MORNARIŠKI JUNAK IZ DRUGE SVETOVNE VOJNE, BIJE SVOJO ZADNJO BITKO —

BITKO PROTI VOJNI

Shoup: »Umaknimo mornariške pešake!« — Bradley: »Osvojimo Hanoi!«

New York. V studiu neke zasebne radijske postaje. Za mizo ob mikrofoni sedita dva moža: William Ryan, demokratični član kongresa iz New Yorka, v vlogi napovedovalca in njegov častni gost. To je visok možak, nekoliko plešast, okroglega obraza in z naočniki na nosu — general (s štirimi zvezdicami) David Shoup, star 63 let, nekdanji komandant mornariške pehote, od januarja 1964 pa v pokoju.

»Predsednik Johnson,« pravi, »nas prepričuje, da je vietnamska vojna za ameriške koristi življenjskega pomena. Bedarija! Zele nas prepričati, kako bodo komunisti prav kmalu napadli Pearl Harbour in obrežje pred Los Angelesom. Nesmisel! Dejansko pa gre za državljansko vojno med saigonskimi banditi in vietnamskim rodoljubi, ki se bore za boljše življenje.«

»Mar ste lani res izjavili, naj Amerika iz Vietnamu potegne svoje umazane in krvave roke?«

»Ne samo da sem to res rekel,« je odgovoril Shoup, »temveč danes znova ponavljam isto.«

Zgodilo se je pred 24 leti, 20. novembra 1943:

Otoku Betio v atolih Tarawa, kjer se je bilo udeležilo šest

tisoč japonskih vojakov, se je bližalo ameriško ladjevje, sestavljeno iz letalonosilk, križark in oklepnic, z nalogo, da odtod prežene Japonce. Polkovnik David Shoup je na čelu svojih marincev iz 2. divizije jurišal na otok, čeprav ga je tam pričakal pravi peklen. Tri metre pred njim je eksplodirala granata. Eksplozija ga je ranila v nogo in je izgubil mnogo krvi. Pobrle se je in ni dovolil, da ga odnesejo na varno. Še naprej se je boril skupno s svojimi vojniki. Tri dni in tri noči so ga lahko videli le v prvih bojnih črtah. Okrog sebe je zbiral vojake in osebno vodil juriš na vsako japonsko utrdbo. Triindvajsetega decembra so njegovi marinci zagospodarili nad vsem otokom. Takrat pa se je njihov polkovnik razjokal: izgubil je bil namreč 3800 mož.

Kongres mu je podelil najvišje ameriško odlikovanje: častno medaljo. V vsej vojni mornarici je bil šele petindvajseti, ki je prejel to visoko odlikovanje. Januarja 1960. leta je postal vrhovni poveljnik mornariških pešakov.

Sedaj že na desettisoče Američanov posluša newyorško zasebno radijsko postajo,

Shoupa poslušajo; pa se tudi strinjajo z njim?

Proti njemu sta nastopila zadnja dva generala s petimi zvezdicami, ki ju Amerika še ima. To sta Eisenhower in Bradley. Oba sta pristaša novega odpora: »Mir po svobodi za Vietnam.«

Eisenhower je izumitelj teorije »domin«: »Če izgubimo Vietnam, potem bo postal komunističen ves azijski jug.«

Bradley pa zagovarja ameriško izkrcanje v Severnem Vietnamu.

Naslednjega dne mu je štiri tisoč kilometrov daleč od Amerike odgovoril še en general s štirimi zvezdicami: Harold Johnson, načelnik armadnega generalštaba. Ta je v uniformi in ko je odgovarjal, je tolkel s pestmi po tribuni:

»Prenehati s pomočjo Južnemu Vietnamu bi danes bilo prav tako nevarno, kot takrat, ko je Chamberlain pristal s svojim dežnikom v roki v Münchnu.«

Začetek Shoupovega napada na jastrebe ni najuspešnejši, vendar mu to ne jemlje poguma. Bo že še prišel na svoj račun. Tudi na Tarawi se je slabo začelo, pa je kljub temu dobil bitko.

PARIS MATCH

MITJA HRIBOVSEK:

December 1941
v Guči

Kmalu vidim, da so res v premoči, njihovi streli so kar zadušili pokanje naših pušk. Spet tekamo od okna do okna, mečemo bombe in vpijemo kot blazni. Bil je boj, zaradi njihove premoči neenakopraven, boj živcev in vztrajnosti na življenje in smrt. Cutili smo sovražnikovo odločnost vdreti v šolo in tako zavzeti mesto. Tedaj pa so spet utihnili četniški streli. Kaj nameravajo, sem pomislil.

Sedil je osamljen strel, nato je zletela kvišku bela raketa. Nato sem zaslišal hripavi, globoki glas, ki mi še zdaj, po tolikih letih zvenj v ušesih:

»Partizani! Bratje partizani! Zakaj se pobijamo? Vdajte se!« Beseda »bratje« kot bi mi zmešala pamet. To je bila beseda, ki ima moč ustaviti streljanje, boj. Objel me je čuden mir, razmišljal sem.

Vsi smo bili samo še oči in ušesa, česa takega še nisem doživel. Neverjetno! Saj vendar streljajo na nas, pobijajo nas in ne prenehajo. To je laž, prevara!

Hripavi glas pa je nadaljeval:

»Jaz, vojvoda Mojsilović, vam dajem častno besedo, vdajte se in nič se vam ne bo zgodilo. Ostali boste živi!«

»Izdajalci! Vse nas boste pobili!« zakriči Milutin Bugarčić, ki je pridrvel iz hodnika z revolverjem v rokah in začel divje streljati.

»Bratje partizani, Srbi smo! Nikar...« In glas se mu je izgubil v streljanju.

Bilo je že okoli poldne. Megla se je dvigala, boj se je nadaljeval. Postalo nam je jasno, da četniki podnevi več ne bodo poskušali jurišati na šolo, pa tudi, da bodo druge naše enote najbrž slišale streljanje in vzbuhe ter nam prihitele na pomoč. Toda še vedno je v zraku visela negotovost.

Naenkrat smo zagledali z južne strani v ozki ulici kmečki voz, naložen z zabojčki, kako se pomika proti glavnemu vходу. Pod zaščito hudega ognja iz vsega orožja so potiskali voziček vedno bliže. Tedaj spet pogledam Dušana. Strgal je vrvice s svoje puške in začel z njo vezati bombe. Od zunaj pa spet slišimo pozive za vdajo, nekdo kolne. Vse skupaj postaja presneto kočljivo, pobili nas bodo. To se ne sme zgoditi. Moramo se braniti, zmagati, rešiti mesto, tovariše.

Odjeknila je strahovita eksplozija. Voziček se je razletel, izginil. Presunljiv krik se razleže med streljanjem. Ozrem se proti kraju, od koder sem ga zaslišal, boli nagnosko kot hote. Dušan je tam kot bi visel v zraku izgnjenih rok. Samo za hipec, potem se njegovo telo prelomi, glava udari ob okensko polico, gimnazijska čepica pade z glave, telo se zruši...

Spustim puško in skočim k njemu. Z obema rokama se krčevito grabi za prsi. Skozi gimnazijsko bluzo bruhla kri in polzi med njegovimi prsti. Hrpe, iz kotov polodprtih ustnic, skrčenih od bolečin, kaplja kri. Njegove oči pa iščejo moje. Usta se krivijo, kot bi se hotela zaokrožiti v nasmeh...

»Slovenček!« izdavi nazadnje, »Če se je vrnila moja mama, pojdi do nje, reci ji...« In je utihnil in obležal. Njegove oči so stekleno zrle v moje. Klečal sem ob njem, mu stiskal roko; nisem jokal, nisem mogel. Žalost mi je posušila solze in otopel sem za vse. Pred menoj je valovila črna megla. Umrl je, ostala je samo njegova mavzerica. Pri devetnajstih, nerazvnetih letih...

Streljanje je prenehalo, postalo je vse tiho. Megla je izginila. V učilnico je vdrla svetloba. Dušana je vkopal mrz in leden sijaj decembrskega sonca, ki je zahajalo za vrhovi Jelice planine.

Sedemnajst nas je ostalo. Korakali smo v koloni, spredaj je vihrala vsa zrešetana rdeča zastava. Puške so nam opletale s pobešenih ramen, blede smo bili, za nami je smrdele po smodniku. Za nami je ostala glavna ulica Guče. Kdo izmed nas ni bil žalosten zaradi izgubljenih tovarišev, pobitih v zasedah, mučenih in poklanih. Meni pa je bil pred očmi Dušan, njegov predsmrtni nasmeh in neizrečene besede.

KONEC

Mopedisti!

PRAVILNIK O REGISTRACIJI MOTORNIH VOZIL PREDPIŠUJE, DA MORATE MOPEDE OPREMITI S SVETILKAMI, KI OSVETLJUJEJO TUDI REGISTRSKO TABLICO, TAKE SVETILKE IZDELUJE TOVARNJA SATURNUS. KUPITE PA JIH LAHKO V VSEH SPECIALIZIRANIH TRGOVINAH, SERVISIH IN PRI KOMISIJAH ZA TEHNIČNE PREGLEDE MOTORNIH VOZIL.

• SATURNUS •

ČE BOSTE VAŠ MOPED OPREMITI Z NOVO ZADNJO SVETILKO, KI JO ŽE UPORABLJA TOVARNA TOMOS V SVOJI PROIZVODNJI, SI BOSTE ZAGOTOVILI NEMOTENO IN VARNO VOŽNJO!

PISMA UREDNIŠTVU

Druga plat medalje

Na članek »Pognali so ga skozi vrata«, objavljen v 1. številki našega lista v rubriki »Pisma uredništvu«, je dobilo uredništvo v objavo naslednje pismo:

Naj se predstavim. Pišem se Mato Filipič, star let 62, dojem v Tovarni elektropercepcije. Izidke na delovnem mestu sekretarja podjetja, že šest let.

Takoj na začetku poudarjam, da tovarišu Karlu Božiču ne zamerim, ampak se mi celo smili, ker je naseljen neresničnemu pripovedovanju svojega starejšega sina o dogodkih, ki so potekali v pisarni splošnega sektorja usodnega dne, 11. decembra lani. Oporokam trditvi pisane da je pisarna moja, saj v njej redno delajo tri osebe, ki se vse spominjajo, kako so potekali pogovori med mano in vašim sinom.

Naj obnašanje vašega sina, tovariša Božič, objektivno opišem. Vstopil je v pisarno, ne da bi potrkal, kaj šele, da bi želel dobro jutro ali kaj temu podobnega. Zatočilen v redno delo nisem niti pogledal, kdo je brez trkanja prišel v prostor, ko že zaslišim dokaj arogantno vprašanje »Čujte, kdaj bom pa dobil službo?«. Došlega sem si najprej osledil in takoj ugotovil, da stoji pred mano mlad mož, čigar obnašanje, drža in govor prikazujejo lik mladeniča, kakršnega si ne želimo. Mlademu možu sem pojasnil, da mora povedati svoje ime, če ima že prošnjo za delo, ter se mora obnašati, kakor to zahteva lepa slovenska navada. Moj nasvet pa je natekel na kaj močan odpor. Mlad mož je podjetju in meni na ves glas očital, da smo sprejeli na delo nekaj mladih ljudi in javencev, njega pa pri tem nismo upoštevali. Moje pojasnjevanje, da temu ni tako, je pri mlademu možu zbudilo tako glasno protestiranje, da sem ga moral ponovno opozoriti, da je njegovo obnašanje neprimerno. Uspeha ni bilo in me je mladi mož s svojim vedenjem prisilil tako daleč, da sem resnično odprl vrata pisarne in ga v ljudno prosil, da zapusti prostor.

Tako je bilo, tov. Božič, in nič drugače.

Nevoljo vašega sina povsem razumem. Sam imam otroke in je moj sin po odsluženju vojaškega roka polno leto dni prošil za dela, pa ga kljub lepemu vedenju in dokazilih o strokovnostih ni dobil. Eno leto je zaman odpiral in čistil kljuko, vendar se ni nikoli spozabil tako daleč, da bi prestopil meje olike.

Ob zaključku pa še moja zahvala.

Imam širok krog znancev, ki so naročili na tednik TV-15 oziroma ga prebirajo. Z vašim napadom nam, tov. Božič, bodo borci XIV. udarne divizije in mathausnovci, s katerim sem preživel lep čas v tem zloglasnem lagerju, zvedeli, da sem še živ in celo za moj naslov.

Mato Filipič,
Trbovlje, Opekarska 1

DOPOLNILO

V 2. številki letošnjega letnika vašega lista ste objavili članek Mileta Pavlina »Ali so bili ti prvi?«

K vsebini članka bi želel nekaj v kratkem dodati:

Nussdorf je bilo nemško ime za naselbino Orešje, ki leži ob bizeljskega gradu do mejne Sotle. Del vas si je v hribovitem predelu. Tam so bili naseljeni besarabski Nemci, ki so jih nacisti manj upoštevali. V ravnini ob Sotli pa so se naselili tisti, ki so uživali pri oblastniški večji ugled in imeli višje položaje. Tako je živel v enonadstropni stavbi blizu Sotle krajevni skupinski vodja za okoli Bizeljsko, Besarabec Rudolf Bauer. Malo stran v bregu je stanoval njegov brat Erich Bauer, poleg njega pa še sosed Hermann Büchel, oba v novih lesenih nemških blokih.

Büchelov brat, ing. Oskar Büchel, je bil tedaj župan občine Bizeljsko. Njegova sestra pa je bila poročena z Besarabcem Kieselingerjem, načelnikom v ministrstvu za notranje zadeve rajha. Ta je bil tudi neposredno podrejen samemu Himmlerju. Prek njega besarabskim naseljenim ni bilo težko dobiti na razpolago ceneno delovno silo, sovjetske vojske ujetnike, s katerimi so Besarabci ravnali kot s sužnji. Urad za delovno silo seveda pri teh ujetnikih ni imel nobene vloge, saj se je Büxla, Bauerjev in drugih bal sam gaulajfer dr. Siegfried Überreither!

Vojsne ujetnike, sovjetske državljane, so najbrž osvobodili borci Zagorske čete, ki so pogosto hodili tam okoli. Zlasti še, ker takrat meja ob Sotli še ni bila zavarovana z bedočo žico in minami. Tudi prek Sotle ni bilo težko priti. Ta je bila zlasti plitva pred posestvom, ki si ga je prilastil Tirolec Bachmann.

Pobeg petih ujetnikov je med naseljenici povzročil precejšen preplah. Prek zvez so pri samem Himmlerju dosegli, da je vsak moški naseljenec prejel moderno brustelko in zadostno streliva. Vojsne ujetnike, ki so ostali, pa so zamenjali z drugimi, večinoma Gruzinci. Zanimivo je, da so bili vsi novi delavci-ujetniki iz vrst izobražencev. Največ je bilo študentov različnih fakultet ali višjih šol. Občleni so bili v črne uniforme.

Kam so odšli osvobodeni ujetniki potem, ko so prišli na Havaško, ne vem.

Prvi sovjetski državljani so vstopili v Bizeljsko četo šele jeseni 1943. Od njih nihče več ni živ, ker so jih Nemci vse polovili in postrelili še pred zimo.

Janko Knapič, Bizeljsko 93

BLAŽENI POSESTNIKI

Nekaj gostilničar iz Kopra je kupil hišo v vasi, ki jo imenujejo biseri. Novi lastnik mu je odpovedal stanovanje, v kratkem bo odpoved pravomočna, izselili ga bodo... Dokler traja postopek, je temu borcu prepovedano popravljati hišo, pa čeprav bi mu teklo na glavo.

Ta borec je bil pripravljen preseliti se v stanovanje novega lastnika. Toda ta v to ne privoli, saj hiše najbrž ni kupil zato, da bi se vanjo vselil in v njej stanoval, ampak zato, da bi jo oddajal tujcem ali kako drugemu z njo služil...

Sprašujem se, ali je kakšna možnost, da v primeru, če lastnik hiše ne bo prisiljen k drugi stanovanjski stanovanju in mu celo preprovo popravi hišo, lastniku naloži družba vsaj moralno odgovornost?

V piranski občini je več primerov, ko so kupci hiš pregnali prejšnje stanovalce iz poslopij, nato pa v njih uredili majhne hotele. 19 letovšarjev pa je zavzelo kar hiše v družbeni lasti. Zdi se mi, da zdaj ni več potrebno, da bi nekomu dali, pa četudi je koristen za družbo, poslopje v družbeni lasti samo za oddih, saj si lahko tudi sam kaj zgradi!

V piranski občini je tudi nekaj takih, ki imajo po dve hiši. Res je, da je to urejeno tako, da je ena matreva, druga pa ženina, toda navad-

no sta obe tudi po celo leto prazni. Kako bi bilo, če bi se kak organ iz republike pozanimal za evidenco vseh počitniških hiš? Koliko je takih, ki imajo stanovanje v hiši, ki je družbena last, plačujejo majhno najemnino, poleg tega pa imajo počitniško hišo ali celo dve? Ne mislim na počitniške hišice z eno ali dve-

ma sobama, ampak predvsem na take z osmimi sobami. To so poslopja, ki so stala na desetine milijonov. So počitniške hišice, ki so jih lastniki zgradili s svojimi žujji in prihranki, so pa tudi take, o katerih nihče ne zna pojasniti, odkod lastnikom toliko denarja za takšno razkošje! Milan Cirk, Portorož

Ljubljanske opekarne

LJUBLJANA, Cesta na Vrhovce 2

vam nudijo

vse vrste opečnih izdelkov

Posebno priporočamo

modularni blok, s katerim se hitro in poceni zida

Zahtevajte naše ponudbe.

Vse informacije daje prodajni oddelek tel. 20-965, 22-883.

PRAVNA POSVETOVALNICA

Doma ste s Tolminkeskega in ste bili med vojno kot sumljiv državljani fašistične Italije poslani v specialni bataljon. Ko ste prišli domov, ste dne 16. septembra 1943 takoj stopili v NOV, kjer ste bili do 19. septembra 1945. Med tem časom ste bili večkrat doma po nekaj časa, vendar ste tudi

takrat so vam rekli, da ste po poklicu kmet, da je vseeno, ali imate priznano kaj več ali manj, saj imate itak zdravstveno knjižico in uživate zdravstveno zavarovanje. Potem pa je prišel spremljenji zakon in so vam zdravstveno knjižico odvzeli. Zdaj, ko bi potrebovali zdravstveno zava-

biti tudi priznan značaj kmet-borca, posebno še, ker imate v vojaški knjižici potrjeno, da ste bili v vojski nepretrgoma do 19. septembra 1945. To, da ste bili vmes nekaj časa doma, najbrž tega ne spreminja, sicer pa to tudi ne ovira vašega priznanja. Kot pišete, je ovira v tem, da vam ne priznajo tistega časa, ko ste bili »na delu v Avčah«. Po našem mnenju pa je bil to čas, ko ste bili kot ujet partizan

Pretrganje posebne dobe aprila 1945

v tem času delali za NOV in vozili kot vozniki za partizane. Zadnjikrat ste bili doma (ali zaradi bolezni ali na dopustu?) novembra leta 1944, nakar ste se vrnili v vojsko. Kot partizana so vas 23. marca 1945 Nemci ujeli, in sicer takrat, ko ste šli z bataljonom čez Baško grapo. Ujetnike so odpeljali v zapore v Gorico, okrog 14. aprila 1945 pa so vas odgnali na delo v Avče, kjer ste bili ves čas pod stražo Nemcev. Grozili so vam, da vas bodo ustrelili, ker pa je bil blizu konec vojne, ste 28. aprila 1945 šli domov, dne 4. maja, ko ste dobili zvezo, pa ste se vrnili v vojsko. V vojski ste potem ostali do septembra 1945.

Zdaj gre za to, da vam nocoje priznajo tistega časa, ko ste bili na delu v Avčah, in da nimate značaja kmet-borca ter tistih ugodnosti, ki gredo kmetu-borcu. Upirali ste se že takrat, ko vam niso priznali tistega časa, ko ste bili v specialnem bataljonu italijanske vojske, in tistega časa, ko ste bili na delu v Avčah. Hoteli ste se pritožiti. Toda

rovanje, vam nihče ne odgovori. Drugi, s katerimi ste bili skupaj, imajo vse priznано. Pa tudi vi imate v vojaški knjižici, ki so vam jo izdali v Vipavi na voj. področju, potrjeno, da ste bili v NOV 24 mesecev in da ste bili iz vojske odpuščeni 19. septembra 1945. V prošnji za odločbo (o priznanju kmet-borca), ko ste vse podrobno in po pravici navedli, pa je zdaj tako. Imate manjše posestvo 560 m nad morjem, ki ga z ženo težko obdelujeta. Imate polno priznanje za blago, ki ste ga med vojno dali za partizane, pa vam vse skupaj nič ne pomaga. Zavod za socialno zavarovanje v Tolmini vam ne vašo vlogo sploh ne odgovori. Prošnjo ste poslali že aprila 1967, potem ste ponovno pisali, vendar varu sploh ne odgovorijo.

Zakon o zdravstvenem varstvu kmetov-borcev res določa, da gre zdravstveno varstvo le tistim kmetom, ki imajo priznано udeležbo v NOV ne pretrgano do konca vojne, to je do 15. maja 1945. Zato bi vam po našem mnenju moral

na prisilnem delu. Seveda, če je bilo res tako, kot pišete, in nima morda zavod za socialno zavarovanje drugačnih podatkov. Po izrecni določbi pokojninskega zakona se kot posebnost doba šteje tudi tisti čas, ko je bil borec NOV v zaporih, taboriščih in internaciji, če je bil ujet in zaprt kot borec in če se je po izpustitvi stavil na razpolago narodnoosvobodilnemu gibanju. Če ste bili kot ujet partizan v zaporu in so vas iz zapore pod stražo odpeljali na delo v Avče, potem se vam mora šteti tudi tisti čas, kot imate to že potrjeno v vojaški knjižici. Očitno je, da je v tem bistvo. Da pa vam zavod za socialno zavarovanje ne odgovori na vašo vlogo, ni opravičljivo. Vprašanje je, če ste sploh dobili odločbo, da vam preneha svojstvo kmet-borca. Zahtevajte odločbo, da se boste lahko pritožili! Ne vemo sicer, v kakšnem stadiju je vaša zadeva, toda drugače ne morete, kot vprašati zanj, morate osebno na zavodu za socialno zavarovanje. Če je tako, kot pišete, imate prav vi.

Članom
ZVVI
ZB
ZROP

nudimo zdravljenje v MORAVSKIH TOPLICAH za naslednje bolezni:

— obolenja lokomotornega aparata, zlasti revmatična obolenja, — od ginekoloških obolenj pa posebno zdravljenje primarnih in sekundarnih amenorej po poprejšnji izključitvi tuberkuloznega procesa

Priporočamo vam tudi obisk ostalih krajev v Prekmurju. Za dodatna okrepčila se vam na razpolago: hotel z restavracijo »Zvezda« v Murski Soboti in Ekspres bife s slaščičarno, Gostilna »Zvezda« s prodajalno vin in skladiščem piva v Murski Soboti, restavracija ob kopališču v Moravskih Toplicah. Na razpolago so vam tudi gostišča v Petrovcih, Salovcih in Križevcih. Za cenjeni obisk se priporoča Gostinsko podjetje »ZVEZDA« Murska Sobotka

Ni bilo partizana,
ki bi šel lačen od nje

Naša osvobodilna vojna je poznala mnoge skromne, vse preskrbnjene junake in junakinje, ki so veliko naredili za našo skupno stvar, po vojni pa smo jih pozabili.

Ena izmed njih je tudi tovarišica Francka Križmančič, ki je med vojno živela v mlinu v Javorju, pošta Obrov, spada pa pod sedanjo sežansko občino. Vrsto let po vojni je živela v vasi Gradišče čisto sama v neki kolibi, zdaj pa jo je vzela k sebi hči Zora, ki živi na Reki, Trg žrtava št. 2. Stara je že blizu 80 let.

Zdi se mi, da ni prav, ko nikoli še nismo nič napisali o tej ženski. Ze leta 1942 je začela sodelovati s prvimi partizani. Ni bilo partizana, ki bi šel lačen od hiše. Marca 1943 je bila v teh krajih ustanovljena kurirska postojanka P-2. Brez njene pomoči najbrž ne bi mogla delovati, pomagala pa je tudi drugim in se je kot take najbrž spominjalo številni, zlasti prvi partizani. Koliko je samo hrane šlo skozi njene roke za partizane! Oktobra 1943 so bili nekje pri njej ob istem času Nemci in partizani, pa je znala vse urediti tako, da ni bilo nesreče. Takih primerov je bilo vso vojno okoli njihove hiše še nekaj.

Ni prav, da ne najdemo časa in se ji primerno ne oddolžimo za njeno delo. Prej je živela v vasi Gradišče s skromnimi dohodki okoli 20.000 starih dinarjev na mesec. Zakaj ni ZB iz Sežane tovarišice kdaj obdarovala in jo obiskala tudi na Reki, kjer je najbrž še ne poznajo? Zakaj ne pišemo o njej? Zdi se mi, da bo vse, kar bomo morda še napisali, premalo... Jože Krulc, Idrija

TRGOVSKO PODJETJE

»TOBAK« Ljubljana

- To, kar imajo radi drugi otroci, privoščite tudi svojim.
- Razveselite jih z žvečilnimi gumiji Perfetti, ki vam jih nudijo
- vse prodajalne Tobaka in druge trgovine.
- V nekaterih zavojčkih so nagradni kuponi z navodilom za sodelovanje v velikem nagradnem žrebanju, ki bo 1. junija 1968.
- Nagrade:

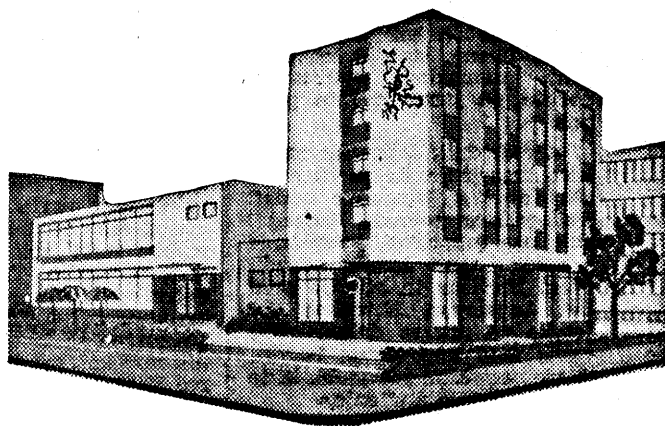
50 ZLOŽLJIVIH KOLES ROG-PONY

5 SUPERAUTOMATSKIH PRALNIH STROJEV in

15 ELEKTRIČNIH ŠTĖDILNIKOV GORENJE

- Pošljite nagradni kupon, ki ga dobite v nekaterih škafličah žvečilnega gumija Perfetti čimprej, najkasneje pa do 15. maja 1968 na naslov:

TRGOVSKO PODJETJE »TOBAK«, LJUBLJANA, KOTNIKOVA 10

Obiščite Pomurje in Mursko Soboto!

Na razpolago vam je prvi novi moderni hotel »B« kategorije

Hotel »DIANA«

V komfortnih sobah ogrevanje, kopalnica s toplo in mrzlo vodo, WC; lastna kavarna, restavracija, točilnica, slaščičarna z zajtrkovalnico. Lep razgled s terase; lastno parkirišče

Gostinsko podjetje, hotel »CENTRAL«, Murska Sobotka, priporoča tudi ostale obrate:

hotel »CENTRAL« v Murski Soboti, Kolodvorsko restavracijo in bife »Štefan Kusmič«

Pridite — nudimo prekmurske in jugoslovanske specialitete; svetovna kuhinja

ZDA v precepu

Združene države Amerike so se glede vietnamske vojne neadoma znašle v precepu, ko je zunanji minister Demokratične republike Vietnam Nguyen Dui Trin konec decembra lani »neadoma« predlagal, da se je Hanoi pripravljen pogajati z Washingtonom, samo če ZDA prenehajo bombardirati Severni Vietnam. To je precejšnja novost, zakaj prej si vojskujoči se strani nikakor nista prišli na jasno: ZDA so zatirjevale, da so za prekinitev bombardiranja in za pogajanja, če DR Vietnam preneha pošiljati svoje vojake in material v Južni Vietnam. Hanoi takšnih pogojev ni mogel sprejeti, v Washingtonu so to dobro vedeli — in nalašč postavljali ravno takšne pogoje.

Zdaj pa je Hanoi ponudil drugačne pogoje: gre samo za to, da ZDA prenehajo bombardirati DR Vietnam, ne pa za prekinitev bojev v Južnem Vietnamu. Kdor tega ni verjel, je dobil zagotovilo, da je hanojska ponudba resnična, v izjavi generalne delegacije DR Vietnamu v Parizu ter tudi v potrditvi francoske vlade, ki je zaradi dobrih odnosov s Hanojem gotovo dobro vedela, za kaj gre.

Dnevi in tedni tečejo, iz Washingtona pa se zmerom ni nobene odgovora na čisto jasno ponudbo. Pravijo, da zadevo prečijo, zunanji minister Rusk je izjavil, da je pripravljen iti celo dlje kot samo do polovice poti, predsednik Johnson pa je v svojem sporočilu naciji dejal, da ni hanojske ponudbe ne odbil ne sprejel.

Pravzaprav se je Johnson znašel v veliki zadregi. Pozitivno za ameriško stran je le to, da hanojske ponudbe ni kar takoj odbila in da je začela nekaj široko diplomatsko dejavnost. Tako na primer se je minister Rusk veliko pogovarjal s sovjetskimi ambasadorjem v Washingtonu Dobrininom, ameriški ambasador v Indiji Bowles je kompromisno rešil spor med ZDA in Kambožjo, ker so ameriške in južnovietnamske čete kršile ozemelsko nedotakljivost Kambožje itd. Upoštevati je treba tudi zadnje potovanje britanskega premiera Wilsona v Moskvo, prizadevanje francoske vlade in predsednika de Gaulle, da se reši vietnamsko vprašanje, in na koncu tudi pripravljenost Sovjet-

ske zveze, da nekako preuči razmere. To so s svetovnega stališča stvari, ki vplivajo upanje prijateljem miru in vsem, ki si žele, da bi bilo kmalu konec vojne v Vietnamu.

Toda vse to je lahko zaman, če predsednik Johnson ne ugotovi, kaj naj sam stori. Hanoju se je posrečila srečna poteza, da je vietnamsko vojno prenesel v same Združene države Amerike, se pravi, da je razcepil mnenja. Tako morajo zdaj Američani sami urediti medsebojne spore in predsednik Johnson mora enkrat za vselej odločno pokazati, kaj je, »jastreba« ali »goloba«, se pravi, ali je pripravljen se naprej poslušati generale in srbote, ki terjajo vojskovanje do končne zmage, ali pa »golobe«, ki so za konec vojne, ker pogajanja za mir konec koncev niso nobena sramota tudi za tako veliko državo, kot so ZDA.

Gre predvsem za to, da se mora Johnson kmalu odločiti, saj se predsedniške volitve naglo bližajo. Leta 1964 je z velikansko večino glasov potolkel svojega nasprotnika Goldwaterja, zdaj pa kaže čisto drugače: utegne se zgoditi, da bo propadel že kot kandidat. Gallupov inštitut za preučevanje javnega mnenja je pred kratkim ugotovil, da ima 66 odstotkov Američanov Johnsona za »jastreba« in samo 18 odstotkov za »goloba«. Poleg tega okoli polovica Američanov še danes terja vojaško zmago v Vietnamu. Toda Johnson je v slabem položaju tako glede »jastrebov« (ker nikakor ne more zmagati v Vietnamu) kot glede »golobov« (ker se sploh vojskuje v Vietnamu). Če se bo vojna nadaljevala tako, kot se zdaj vleče, se pravi brez upa zmage, potem se bodo »jastrebi« ob volitvah odločili za republikanskega kandidata med »jastrebki«, ki jim bo obljubljal zmago, »golobi«, ki so za mir, pa se bodo odločili za miroljubnega demokratakega kandidata — in Johnson je pogorel.

Izhod iz zadrege morajo najti Johnson in ZDA, ne pa kdo drug.

Novi »tretji človek«

Nedavno tega je papež Pavel VI. sprejel ostavko kardinala Ottaviana in na njegovo mesto imenoval kardinala Seperja. Na videz nepomembna »personalna sprememba« je imela velik odmev v svetu. Kardinal Ottaviani je bil dolga leta vodja Svetlega oficija, ki so ga pozneje preimenovali v Kongregacijo za verski nauk. Sveti oficij, ki so ga imeli za naslednika zloglasne inkvizicije, je izgubil svoje najmočnejše orodje Indeks, Kongregacija za verski nauk pa je dobila za osnovno nalogo pospeševati teološke raziskave. Tako je kardinal Ottaviani še takrat, ko je bil na tem položaju, izgubil svojo nekdanjo moč. S svojimi delovanjem je storil več slabega kot dobrega, saj je veljal za hudega konservativca, ki se je upiral naprednemu delovanju papežev Janeza XXIII. in Pavla VI., ki je bil zagrien sovražnik komunizma in ateistov, še več prenesti ni mogel nikakršne levicarske politike.

Na njegovo mesto je prišel zagrebški nadškof dr. Franjo Šeper, ki zagovarja dialog z ateisti in papeževu politiko za obnovo cerkve. V to politiko sodijo internacionalizacija, učinkovitost in subordinacija papežu. To pomeni, da odslej v vatikanski »vladi« ne bodo samo ali v pretežni večini Italijani, marveč pripadniki vseh narodnosti, da najpomembnejše funkcije ne bodo več doživljenske, marveč omejene na pet let, pri čemer bi vsi izgubili funkcije v primeru, da bi papež umrl: novi papež naj bi si potem izbral ljudi, s katerimi bi hotel delati. Vatikanska »ministrstva«, ki so bila doslej zaprta vase, bodo poslej odvisna od papeževih sekretariatov.

Vatikan se že dolgo zaveda posledic nespametne politike pod prejšnjimi papeži, ve, kako nesmiselna je bila naklonjenost fašizmu in nacizmu in kako neumno je bilo kar počez obsojati in izobčevati komuniste in druge brezbožnike. Ravno zato imajo nove personalne spremembe (zamenjava Ottaviana-Seperja) ni bila in ne bo edina velik pomen.

Konec koncev ne gre prezeriti dejstva, da je dr. Franjo Šeper nadškof iz Zagreba, torej Jugoslovčan, hočeš nočeš nekakšen predstavnik svoje domovine. Ne gre tudi prezeriti njegove dejavnosti pri prizadevanjih za zboljšanje odnosov med Vatikanom in SFRJ. Dr. Franjo Šeper je eden najmlajših kardinalov v kuriji, pročen človek, ki uživa velik ugled med najvišjimi cerkvenimi dostojanstveniki. Tako na primer so ga lani z večino glasov (140 od 185) izvolili za člana teološke komisije in ravno zaradi takšne večine na škofovski sinodi ga je papež imenoval za predsednika tiste komisije. Kardinal Šeper meni, da je dialog z ateisti koristen, zavrača se za pomoč nerazvitim deželam, meni, da je papeževa dejavnost za zboljšanje odnosov s socialističnimi deželami koristna.

Ko je papež imenoval kardinala Seperja na tretje najpomembnejše mesto v Vatikanu, je gotovo vedel, da se je odločil za pravega človeka. Sam kardinal meni, da bo obnova cerkve napredovala in da jo papež namerava izvesti do konca — in da ravno zato imenuje v obnovljeno rimsko kurijo ljudi, ki bodo tako delali.

Če upoštevamo živahno diplomatsko dejavnost Vatikana v zadnjem času, prizadevanja papeža Pavla VI. za mir v svetu in predvsem za končanje vojne v Vietnamu (o tem smo vedeli iz kratkih obširnejših pisil), potem je čedalje bolj jasno, da cerkev stopa po novih poteh. Ob koncu naj omenimo še čedalje boljše odnose med Vatikanom in SFRJ, obisk predsednika zveznega izvršnega sveta Mike Špiljaka pri papežu, zavzetost katoliške cerkve za sodelovanje s pravoslavno in drugimi cerkvami v naši državi, kar so znamenja, da podpis protokola o sporazumu med SFRJ in Vatikanom rojeva sadove. STANE IVANC

KULTURA IN PROSVETA

MLADINA PIŠE ZGODOVINO NARODNOOSVOBODILNEGA BOJA

Poročali smo že, da bo v septembru ob proslavi 25-letnice ustanovitve Vojkove brigade njeim borcev podeljena monografija »Vojkova brigada«. Napisana bo predvsem na podlagi arhivskega gradiva ter prispevkov nekdanjih borcev in — mladine. Mladinci in mladinke skoraj vseh šol na območju idrijske občine so namreč na pobudo občinskega odbora ZZZB NOV ob dnevu JLA pisali sestavke o posameznih dogodkih iz NOB na njihovem ožjem območju, predvsem pa tistih, ki so v neposredni zvezi z Vojkovo brigado. Tako je avtor monografije doslej prejel že na desetine takih prispevkov, ki mu bodo pri pisanju knjige v veliko pomoč.

Sklenjeno je bilo, da bodo nekatere prispevke objavili v našem časopisu, najboljše izmed njih pa bodo prebrali in nagradili na proslavi petindvajsetletnice Vojkove brigade. Naše uredništvo želi, da bi idrijskemu primeru sledile še druge šole v Sloveniji, najboljše sestavke pa pošiljale nam v objavo.

To je napisala Sonja Klemenčič, 1. a razred, gimnazija »J. Vuga«, Idrija — po pripovedovanju Inke Klemenčič, Idrija, Wolfovo stopnišče 7:

Bilo je 27. januarja 1944

Počasi sem stopala po vijugasti stezi, po slnemu hriba, imenovanega Brce. Kmalu sem zagledala bel steber, obdan z majhnim obzidkom — spomenik sedemindvajsetim žrtvam partijske šole, ki je delovala v Cerknem med NOB.

Po dveh, treh stopničkih sem se povzpela na majhno ploščad. Sedla sem na prizidek in se pričela razgledovati. Bel, ves vitek steber se je vpenjal kvišku, kakor da bi se hotel rešiti rdeče tiskanih lmen, ki ga oklepajo kakor veriga. Zdelo se je, da se še kamen zaveda zločina. Na gredi okoli njega so cvetele raznobavne rože, kljub živim barvam nekako resne, razmišljajoče. Ozrla sem se na mesteca. Kakor da bi si bili partizani izbrali najlepši kraj, kjer bodo počivali, tako lep razgled se razprostira od tod. Mladi fantje in dekleta še po smrti čuvajo košček domovine, za katerega so se žrtvovali.

Spomnila sem se mamine pripovedi o tistem črnem dnevu. Pravila je:

»Cerkno je bilo osvobodeno in skoraj ni bilo opaziti, da divja prav v tem času sramota borba za osvoboditev po celem svetu in še celo v bližnji okolici. Na to so spominjale edino skupine partizanov, ki so se mudili tu, in pa Partijska šola, na katero smo bili posebno ponosni, da deluje prav v naši vasi. Večkrat

sem na poti na trg srečevala mlada dekleta in fante iz te šole. Kako so bili nasmejani in vedri! Življenje je teklo mirno naprej, nič ni vznemirjalo prebivalcev.

Tisti večer pred črnim dnevom so se pričeli na nebu zbirati oblaki in vse je bilo čudno tiho, moreče. In vendar nihče od nas ni slutil tega, kar se je drugi dan zgodilo z bliskovito naglico.

»Kasno sem šla spat,« je dejala mama in čelo se ji je pomračilo, ko se je v mislih bližala tistemu strašnemu jutru. »Zjutraj — ura je morala biti okrog sedmih — me je prebudilo močno pokanje, bobnenje, ki je vse bolj naraščalo. Vsa prestrašena sem vstala in pogledala skozi okno. Zagledala sem čuden, grozljiv prizor. Iz vasi so proti Brečam drveli moški in ženske, zvečine partizani. Strašen vik in krik se je razlegal, streslo me je do kosti.

Mama je prenehala, si šla z roko prek čela, kakor da bi hotela odpoditi nevidne sence. Vzdihnila je in nadaljevala: »Takrat se je ob meni pojavil brat, ki je bil ranjen v zadnji hački, in ko je zagledal, kaj se dogaja, je hotel planiti iz hiše. To bi bila zanj poguba! Komaj sem ga zadržala. Še nekajkrat je močno pošlo, nato pa je streljanje počasi pojenjalo. Izenada je s Planine priletela mina (tam je bil

IX. korpus) in Nemci so zbežali. Še stra in jaz sva odšli pred hišo. Se vedno so na Brece hiteli ljudje, tokrat domačini. Neki moški — ne spominjam se, kateri — je ves obupan povedal, kaj se je zgodilo. Čeprav se mi je zdelo, da mora biti veliko žrtev, tega vseeno nisem pričakovala. Tedaj se je iz bližnjega kozoletca zasililo strašno vpitje. Še stra je odhitela pogledat, kaj se godi, in ko se je vrnila, je povedala, da v kozoletcu leži hudo ranjen človek. Vzela je nekaj obvez in šla nuditi ranjencu prvo pomoč, jaz pa sem odhitela poročat partizanom. Ti so ga kmalu odpeljali v bolnico Franja.

Nato smo odšli pogledat prav na mesto borbe, če se da še komu kaj pomagati. Toda nama je bila naša pot, kajti nihče več ni potreboval naše pomoči...

Prenehala je. Videla sem, da z muko izbira besede. »Temni oblaki so se še bolj zgostili na nebu, vse je utihnilo, žalost je zajela vsa vas. Ne da se povedati z besedami, kaj smo čutili, ko so popoldne z vozniki vozili — kakor drva — trupla mladih ljudi, ki so se prejšnji dan hoteli po vasi, na pokopališče...«

Dve solzi sta mi zdrleli po licu, toda ni se mi jih ljubilo obrisati. Pogled se mi je ustavil na imenih: Lojze, Ivan, Milojka, Marjan, Jože... Veter je močneje zapihal in zamajal nageljčke pred spomenikom...

Ob »Nevidnem bataljonu«

Spet nov slovenski film, smo se razveselili, ko smo slišali, da je ljubljansko podjetje Viba film posnelo celovečerni igrani film z naslovom »Nevidni bataljon« po scenariju pisatelja Ivana Ribiča. In spet so bili eni razočarani, ker pač preveč pričakujejo od podjetja z zelo skromnimi sredstvi. Hoteli bi same mojstrovine svetovnega slovesa, zato so z ostrimi peresi začeli pisati kritike: uničujoče, malo znosnejše in celo prizanesljive. Vse v imenu zahteve po filmih, ki bi bili pravi biseri sedme umetnosti — pri tem pa pozabljajo, kako malo nas je, kako malo denarja damo za film in da kakovost raste iz množičnosti...

Toda ustvarjalci »Nevidnega bataljona« niso nikoli namerali pokazati javnosti tega dela kot vrhunsko umetnino. Hoteli so samo narediti film, ki bi zabaval otroke nekaj več kot uro in jih vsaj malo spomnil na otroke pred dvema desetletjema.

Vso zgodbo bi lahko na kratko povedali in nekaj stavkih. V majhnem mestu pod nemško okupacijo živijo poleg odraslih tudi otroci, ki hočejo nekaj narediti v boju za svobodo. Ustvarijo nekakšno otroško organizacijo, ki piše po zidovih gesla, trosi letake in dela manjše sabotaže. Nato pa pobegne jetnik s prisilnega dela, vsi otroci ga začno iskati in ga nazadnje tudi najdejo, rešijo, mu preskrbe zdravnik in ga nazadnje spravijo čez reko k partizanom. Vmes je nekaj prizorov, ki bi jih marsikdo ocenil kot »za lase privlečene«, Nemci so lahkoverni, otrokom gre vse kot po mašlu, manjše nerodnosti so tudi glede režima okupacije, kar pa ni tako hudo.

Zato kot tak film otrokom ustreza, rekli bi celo, da je v nekem pomenu vgojen. Ob njem se namreč lahko vprašamo, kako je moč otrokom v filmu prikazati nekaj takega, kot je vojna in revolucija. Ustvarjalci so pred razpotjem, kako to doseči:

Po eni strani je znano, da je vojna neusmiljena in krutava zadeva, ko ljudje padajo v množicah in so žrtve tudi otroci ter sploh civilisti, kar je zelo žalostno, ki je sploh žalostna vsaka smrt, posebno pa še otroška. Vojna prinaša nepopisno trpljenje, lakoto, boleznin in vse močnejše tegobe.

Po drugi strani pa bi radi iz vsega tega izbrali samo dogodke, ki nam kažejo nekakšno idilo, vojno brez žrtev, smrti, trpljenja, kjer so vsi ljudje bolj ali manj dobri. Niso samo ustvarjalci »Nevidnega bataljona« ubrali tako pot, tudi drugi so jo in lahko bi napisali veliko številno mnenj, ali je tako slikanje vojne upravičeno in opravičljivo ali pa ne. Res pa je, da bi otroci zdaj težko prenesli podobo vojne tako, kot je bila, saj bi se nad njo celo odrasli zgrozili in ne bi mogli spati...

Brez pretiranih zahtev in primerjanja s proizvajalci z več desetletno tradicijo in težkimi milijardami pa lahko rečemo, da film ni ne slab in posebno dober, ampak nekaj srednjega. Obenem pa pomeni za naše filmske ustvarjalce izkušnjo več, pa tudi določen napredek, zlasti glede fotografije.

MILE PAVLIN

USPEH KAJUHOVEGA NATEČAJA

Zanimanje bralcev za knjige, ki opisujejo našo revolucijo in delavsko gibanje, kljub vse večji časovni oddaljenosti ne upada, ampak ostaja na enaki višini, če celo ne narašča. Pa tudi ustvarjalci, ki mislijo, da lahko še kaj povedo, ne mlrujejo in leto za letom pišejo nove knjige.

Tako je tudi za lanski razpis Kajuhovega natečaja, ki ga je razpisal zavod »Borec« — rezultate pa bodo razglasili letos 22. februarja, za obletnico Kajuhove

ve smrti — prispelo precej del.

Kljub povečanim zahtevam glede podajanja gradiva in obdelave vsebine je vodstvo zavoda mnenja, da vsa poslana dela pomenijo v primerjavi z deli, ki so prispela na natečaj prejšnjega leta, precejšen napredek.

Vsega skupaj je na natečaj prispelo 14 del, od tega 6 romanov, 6 spominov in 2 dokumentarna prikaza. Zdj žirija sklepa, koga naj nagradi, katero delo naj sprejme zavod v program in kaj naj zavrne.

Partizanska ljudska pesem

FRANC ROŠ:

ŠLANDROVA SETEV

Srebrni se Savinja med polji in gaji, med hmeljem se Boljska vijuga do nje. Košato blešči dolinski tji kraji in ceste pleto se med njimi svetle.

Ozira se Mrzlica, hladna v teminah, v zelene Dobrovlje skoz sončni lesket. Kot pesem svobode gozdovi v višinah stoletja šumijo svoj skrivni šepet.

Dolina ti lepa, vsa naša bila si, ko krčil se ti je v trpljenju obraz, ostala v zvestobi slovenska do dna si, ko nate se rušil sovražni je plaz.

Zabukovski knapi — pod zemljo kopači in prebalski tkalci in kmečki vaščani, vsi združeni — svoje usode kovači so planili v borbo za lepši svoj dan.

Bogato je Šlandrova setev kalila po rudnikih, fabrikah, grapah, vaseh. Človeka, ki dela, je k zmagi vodila po strmih, krvavih in slavnih poteh.

Dobrovolje in Mrzlica! Pojte, šumite nam pesem svobode, ki ne izvenil! To pesem borbenosti je zmagovite, na poti naprej povzemimo jo vsi!

Pred novim izidom Pohorskega bataljona

»SEDEM JIH JE ŠE, KI JIM NE VEM IMENA«

Poleg številnih novel, črtic, pesmi in zbirke je mariborski pisatelj FRANCE FILIPIČ napisal še knjigo »Prvi pohorski partizani« in »Pohorski bataljon«. Ta je izšel prvič leta 1953 kot dokaj drobna knjižica, leta 1963 pa je izšel pri zavodu »Borec« drugič v precej izpopolnjeni izdaji in je zanj Filipič prejel I. Kajuhovo nagrado. Leta 1965 so ga izdali tudi v Beogradu. Izdaja iz leta 1963 je kljub nakladi 5000 izvodov, ki je za slovenske razmere dokaj izjemna, kmalu pošla. Zato bo letos, najbrž konec februarja, pri Državni založbi Slovenije izšla že tretja izdaja.

Zdaj, ko je tisk tretje slovenske izdaje že v zadnjem razdobju — pisatelj namreč pregleduje krtične odtise — smo se obrnili nanj z nekaj vprašanji.

Kakšna bo razlika med izdajo »Pohorskega bataljona« iz leta 1963 in letošnjo?

V splošnem bo vse enako, le obseg bo za okoli 80 tipkanih strani večji, toda v glavnem gre za dopolnitve.

Če je bila prva izdaja leta 1953 dokaj enostranska in enostavna, je bila izdaja 1963 že popolnejša in bolj vsestranska. Tretja pa je šla še korak dlje. Zlasti sem skušal opisati vse okoliščine, duha dobe in razmere, v katerih se je razvijalo partizanstvo na Štajerskem in pa posebej na Pohorju, ter končno seveda tudi sam pohorski bataljon. Upoštevati moramo nam-

reč, da je živel na Štajerskem že pred vojno številna in gospodarsko močna nemška manjšina z velikim vplivom. Nacisti so izrabili prav vse, kar bi jim utegnilo koristiti, tudi to, da je Štajerska v bivši Jugoslaviji gospodarsko nazadovala.

ložaje za obrambo... Razen tega je treba upoštevati, da takrat Pohorje ni bilo tako prepredeno s cestami, kot je zdaj, in da je bilo povrh še zasedeno. Tudi načela partizanskega bojevanja v začetku 1943 niso bila tako izdelana, kot so bila kasneje ali

Pohorski bataljon pa je drugače samo drobica iz veličastne epopeje, ki se imenuje naša osvobodilna vojna in revolucija. Zdi se mi, da bi morali tako podrobno, kot sem opisal jaz pohorski bataljon, opisati tudi druge naše enote in tako ohraniti spomin nanje našim zanamcem. Mnogo tega, kar je za nas povsem jasno, ti ne bodo vedeli, če tega ne bomo naredili. Ze zdaj nam velikokrat mladi ne verjamejo, ko jim kdaj pripovemo tisto kaj takega, kar je bilo za nas nekaj samo po sebi razumljivega.

Predvsem mislim, da bi morali vsako enoto opisati vsestransko, ne pa samo naštevati boje in pohode, da bi morali obdelati tudi tisto notranjo plat življenja partizanov, kj se je včasih sramujemo zaradi ne-kakšne nesmotne skromnosti ali odmaknjenosti.

Kako si pisal svojo knjigo, da je postala za bralce tako privlačna, kakšnega reda si se držal pri tem in kaj misliš, kako je treba pisati take knjige?

Zdi se mi, da je velika napaka mnogih naših del enostransko prikazovanje. Navadno je bilo takole: naši ljudje so ocenjevali položaj po svojih zmognostih in dosegljivih podatkih, okupator pa prav tako. Resnica je bila morda na eni, morda na drugi strani, lahko tudi neke na sredi. Izluščiti pa jo je mogoče samo, če poznamo vsa mnenja in vse okoliščine.

Nadalje je mogoče najti o nekih dogodkih ali razdobju zelo veliko različnih, navadno zelo protislovnih zapisov. Ti lahko raziskovalcu dajo samo spodbudo za podrobnejše raziskave. Narediti ogroditve iz vsega tega je najtežja naloga; skoraj nič lažja naloga ni zaporednost in vzročna povezava dogodkov ter njih pomen. Ko je vse to za teboj, je že vse veliko lažje. Samo polniš predale.

Pri vrednotenju zgodovinskih dogodkov, oseb in razdobjih delamo ljudje največkrat napake, ko ne znamo ocenjevati vrednosti in pomena posameznih dogodkov in oseb ali pa nanje gledamo enostransko. To je preveč poenostavljeno gledanje, ki nima za podlago materialističnega svetovnega nazora niti dialektične metode, zato ne more biti zgodovinsko trajno vredno.

Ali misliš po izidu III. izdaje »Pohorskega bataljona« opustiti raziskave v tej smeri?

Pohorski bataljon in njegova usoda sta večno živa zgleda za nas Slovence, Jugoslovane in za vse napredno človeštvo, ki po svoje kaže to, kako je obrambna vojna zadeva celotnega ljudstva. Zato bom še naprej zbiral gradivo, ga urejal in tehtal. Upam, da bo knjiga o pohorskem bataljonu doživela vsaj še eno izdajo, ki bo spet popolnejša od te, ki bo izšla zdaj.

Zapisal MP

Kdo kaj ve o njem?

se je zaposlil pri mojstru Rudolfu Josefu, Tržič, Kolodvorska cesta 7. Julija 1941 je skupaj z bratom mojstrove žene Viktorjem Strčnikom prek Storžiča pobegnil v Ljubljano. Strčnik je kot partizan padel 20. marca 1942 v Srednji vasi pri Poljanah, medtem ko se o Klepu nadaljnji usodi ne ve nič zanesljivega. Pri tržiški muzejski zbirki so slišali, da je baše padel kot partizan neke na Dolenjskem, toda Klep utegne biti partizan Gojko, ki je bil med pohodom II. grupe odredov čez Gorenjsko v Jankovem ali Zdravkovem bataljonu, nato v Križevem, od septembra 1942 dalje pa v Pohorskem bataljonu. Franc Zalaznik, Liaka Ksela in Tone Utrih so potem, ko so fotografijo videli, izjavili, da je najbrž Ivan Klep bravec Gojko, ki je padel v boju z Nemci 4. decembra 1942 na Skrivnem hribu.

Na fotografiji je Ivan Klep, rojen 18. junija 1919 v ljubljanski bolnišnici, nezakonski sin služkinje, ki je bila doma v Račjem pri Mariboru. Pisala pa se je Ana Klep. Ivan Klep se je izučil frizerske obrti v Trebnjem na Dolenjskem. Novembra 1940

kot so zdaj. Partizanska vojska je bila tvorba, ki je rasla iz nič. Novi so bili njeni voditelji, načela bojevanja so sprejemali in izvajali sproti, mnogokrat za ceno hudih žrtv in bridkih izkušenj. Ena takih je bil tudi pohorski bataljon. Tudi o tem sem pisal tako, kot mislim, čeprav se nisem spustil v dolgo razpravljanje.

Zakaj si začel s takšno vmeno raziskovati ravno zgodovino pohorskega bataljona, ki je doživel tako žalostno usodo?

Vsaka vstaja skuša pokazati svojo moč, ne toliko vojaško kot moralno in politično. Taka je bila tudi naša. Dolga leta smo govorili in pisali samo o privlačnih zunanjih zadevah. Kot nihče ne govori rad o svojih napakah, tudi pri nas nismo radi govorili. Toda pohorski bataljon je s svojo junaško smrtjo pomenil veliko moralno zmago, še posebej pa zato, ker njegov poraz ni pomenil konca partizanstva. To se je s pomladjo razmahnilo še bolj kot leto dni prej, tako da je bila točno leto dni po boju na Osankarici ustanovljena na Pohorju brigada.

Nadalje, da so okupatorji takoj v začetku začeli izvajati razmere hude ukrepe na zasedenem ozemlju. Nad 30.000 ljudi so izgnali, 17.000 pa jih je zbežalo iz strahu pred preganjanjem. To so bili ljudje, iz katerih bi se bili prav gotovo rekrutirali mnogi prvi partizani in aktivisti. Tudi talce in obsojence so nacisti streljali takoj v začetku v velikem številu. Vse to je povzročilo med mnogimi našimi ljudmi tak preplah, da so bežali na italijansko okupacijsko področje. Vodstvo osvobodilnega boja je energično zahtevalo, naj vsak ostane tam, kjer je. Toda to so nekateri napačno razumeli in skušali do zadnjega ostati doma, kar je naše gibanje stalo hude žrtve. Prav zaradi pomanjkanja jedra je naše vodstvo Štajerski večkrat skušalo in tudi poslalo pomoč v ljudje.

Vse te okoliščine sem moral vsestransko osvetliti. Prav tako pa tudi gospodarske in socialne razmere na Štajerskem, ki so za marsikoga že zdaj težko razumljive. Na primer, v kakšni revščini so živeli naši ljudje in kako odročni so bili nekateri kraji, med drugimi tudi Pohorje.

Nekaj borcev pohorskega bataljona v prejšnjih izdajah nisi mogel identificirati. Ali si glede tega med II. in III. izdajo kaj napredoval?

Seдем jih je še, ki jim ne vem imen in priimkov, zato pa tudi ne skoraj nič drugega. Upam, da bom uspel še pred izidom knjige za »Ivana Klepa ugotoviti, ali je bil v bataljonu ali ne. Torej jih bo ostalo še šest. Med njimi je neki Dušan, baje je kot vodič prišel z Gorenjskega še z II. grupo. Naslednji bi bil neki Tone, več o njem ne vem. Nato Stiba ali Stiba, Strateg, Boj pa neki Karl, baje doma neke na Štajerskem.

Dvaindvajset let že zbiram gradivo o pohorskem bataljonu, pa še vedno nisem vsega našel in tako svojega dela končal. Tako vem, da je gestapo po poboji na Osankarici identificiral mnoge mrlične, med njimi tudi Gorenjce, toda o tem dokumentov še nisem našel. Še veliko je nejasnosti, tudi pri nas še nisem dosegel dostopa v vse arhive.

Vztrajanje bataljona v taborišču, zlasti še potem, ko so opazili v bližini Nemce, je z vojaškega stališča, posebno še partizanske taktike, nepravilno. Ali boš tudi o tem kaj pisal v bodoči izdaji?

Z današnjega stališča je to res, res pa je tudi, da je zdaj lahko o tem govoriti in pisati. Toda saj so Nemci sami pisali, da je imel bataljon idealne po-

MARIJA HRAST

V starosti 84 let je umrla Marija Hrast iz Livka, katere štirje sinovi Janko, Mirko, Steško in Joško so aktivno sodelovali v NOB. Steško je padel pozimi januarja 1944 kot gojenec partizanske šole v Cerkljem. Sin Joško pa je padel kmalu po kapitulaciji Italije pri liku te partizanske matere. Nra ji je domača zemlja med Kukom in Matjurjem na naših zahodnih mejah lahka!

Staremu selu kot kurti Šoška brigada. Kako priljubljena in spoštovana je bila pokojnica, je pokazal njen pogreb, saj so na njeno gomilo položili številne vence in cvetje, med njimi tudi venec krajevne organizacije ZB. Ob odprtem grobu pa so orisali v zadnjih poslovnih besedah lik te partizanske matere. Nra ji je domača zemlja med Kukom in Matjurjem na naših zahodnih mejah lahka!

MARIJA ROT

22. januarja smo se za vedno poslovili od dobre partizanske mamic in zavedne slovenske žene Marije Rot. S številno družino, ki jo je vzgajala v naprednem duhu, je okusila grozote prve in druge svetovne vojne. Leta 1915 je morala zapustiti dom in oditi z družino v triletno izgnanstvo v Italijo. Po končani vojni se je vrnila v prazno in izropano domaćijo. Z močnim sta jo v potu svojega obraza le za silo uredila. Italijansko okupacijo in fašistično tiranijo so preživljali v hudem pomanjkanju.

V narodnoosvobodilno borbo se je vključila v svoji družini. V oboroženem boju za svobodo je Rotova mama izgubila najdražje na svetu, dva sinova, hčerko in moža. Sin Franc je padel leta 1943 pod Nansom na Vipavskem, sin Janko pa kot četni politkomisar aprila 1945 v bojih pri Metliki. Hčerko Margareto, obveščevalko 18. bazovske brigade, so ujeli Nemci na poti med Idriškim in Livkom. Pri njej so našli načrt sovražne postojanke v Kobridu in jo po večdnevnem mučenju zverinsko umorili. Možica Franca so odpeljali v zloglasno koncentracijsko taborišče Dachau, od koder se ni več vrnil. Samo hruba žena je lahko prenesla toliko gorja. Marija Rot ni klonila, skrušana a ponosna je dočkala osvoboditev domovine.

Številni pogrebi so dokaz, kako je bila Rotova mama spoštovana med ljudmi Zgornjesoške doline. Jože Gruntar

STEFAN RUS

V prvi polovici januarja so v Mariboru pokopali Stefana Rusa, ki je tam živel svoja zadnja leta kot invalidski upokojenec. Umrl pa je v Budimpešti, ko je obiskal svojo sestro.

Rojen je bil 17. julija 1917 na Madžarskem; oče je bil Slovenec iz Loškega potoka, mati pa Madžarka. Leta 1928 so očeta madžarske oblasti zaradi napredne miselnosti izgnale, dve leti kasneje je tudi žena dobila potni list in se z dvema sinovima preselila k možu. Doma je oče s težavo dobil kako delo, zato sta morala sinova Karel in Stefan še kot otroke delati pri kmetih. Leta 1933 je oče dobil delo v kočevskih gozdovih in vsa družina se je preselila v Kočevje. Eno leto je Stefan delal z očetom v gozdovih, 1934 pa je dobil delo v tekstilni tovarni. Naslednje leto je že sodeloval v stavki in so ga zaradi tega odpustili. Moral se je preživljati s priložnostnim delom, leta 1940 pa je dobil službo v kamnolomu.

Ze leta 1941 se je povezal z OF ter začel organizirati mladino in delavce. Zbiral je tudi orožje in strelivo, iz kamnoloma je nosil partizansko eksploziv. Novembra 1941 so ga Italijani zaradi izdaje zapirli, ga čez nekaj časa odpeljali v Ljubljano, nato v Koper in dalje v Italijo. V zaporu je ostal do italijanske kapitulacije, tedaj pa mu je uspelo pobegniti. Vrnil se je domov in vstopil v 9. brigado. V bojih je bil dvakrat ranjen in so ga kmalu invalidno. L. 1945 odpustili iz vojske. Po vojni je bil politični aktivist na Kočevskem, uslužbenec notranjih zadev.

Zbor 12. SNOU brigade bo v septembru

Sestal se je sekretariat stalnega odbora borcev 12. brigade in obravnaval osnutek letošnjega programa dela odbora. Letos čaka odbor zares veliko dela, ker poteka petindvajset let od ustanovitve brigade. To pa hkrati narekuje, da odbor sprejme širši delovni program. Brigada ima »domicil« kar v dveh občinah. Ze 1966. leta je novomeška občinska skupščina na slavnostni seji ob občinskem prazniku sprejela odlok o podelitvi domovinske pravice 12. brigadi. Lani je prav tako za občinski praznik, 8. oktobra, na slavnostni seji v Krmelju sprejela takšen odlok tudi sevniška občinska skupščina.

S tem smo nekdanji borci 12. brigade zelo počaščeni. Obenem pa nam to nalaga obveznost, da ob obletnici četrstoletja oblikovanja brigade ta jubilej kar najbolj svečano proslavimo. Da bi lahko vse priprave stekle o pravem času, moramo najhitreje zbrati zgodovinski material brigade. To pa nam je še posebno važno zato, ker odbor brigade želi pripraviti ob proslavi obletnice, ki bo v septembru, razstavo zgodovinskega materiala iz življenja in borb brigade. Ta razstava bo lahko popolna le tedaj, če bomo v njej sodelovali vsi, ki smo še živi in imamo doma še vedno razno gradivo zgodovinske vrednosti — razne fotografije, sezname oddelkov ali enot, beležnice in podobno. Zato prosim odbor še enkrat vse, ki imajo kaj podatkov, da jih dajo na razpolago. Odbor bo ves material vrnil po končani razstavi lastnikom ali pa ga bo odkupil, če ga bodo le-ti hoteli prodati.

Program predvideva, da bi tudi šolsko mladino seznanili z borbeno potjo te naše bojne enote NOV. To namerava odbor izvesti tako, da bomo njeni borci sporazumno s šolskimi vodstvi obiskali posamezne razrede in učencem obujali spomine na slavne dni iz naše narodnoosvobodilne borbe.

Se posebno prosimo, da se vsi nekdanji borci brigade čimprej prijavijo odboru za proslavo, ki ima sedež v Novem mestu. Moramo povedati, da nam doslej kljub prizadevanju ni uspelo zbrati vse podatke o borcih. Zato prosimo, da brez razburjanja še enkrat pošljete podatke na naslov: »Stalni odbor borcev 12. brigade pri občinskem odboru ZZZ NOV, Novo mesto.«

O poteku priprav za letošnjo proslavo vas bomo še obveščali, vi pa se nam oglasite na gornji naslov.

Odbor pripravila tudi monografijo brigade. Da bi bilo to delo zares pravi odraz življenja in bojev brigade, je nujno, da sodelujemo vsi nekdanji borci te enote. Zato pošljite svoje spomine čimprej. Res je, da je že marsikaj utonilo v pozabo, ali če se malo potrudimo in pobrskamo po spominih, lahko še marsikaj osvežimo. Držimo se načela, da je treba ohraniti čimveč gradiva za zgodovino!

VID JERIC

Celje, Mariborska 35

LJUBLJANA

TURISTIČNI BIRO VAS VABI:

BUDIMPEŠTA — 3-dnevni izlet na tradicionalno pustovanje. Odhod 23. 2. 1968. Rok prijav 15. 2. 1968.

BOLOGNA — 3-dnevni strokovni izlet na Razstavo moderne obutve in Salon kožne industrije. Odhod 9. 3. 1968. Rok prijav 20. 2. 1968.

VERONA — 3-dnevni izlet združen z ogledom Kmetijskega sejma. Odhod 11. 3. 1968. Rok prijav 15. 2. 1968.

VICENZA — 3-dnevni izlet združen z Mednarodno razstavo keramike. Odhod 8. 3. 1968. Rok prijav 27. 2. 1968.

MÜNCHEN — 4-dnevno potovanje na ogled 20. obrtniškega sejma. Odhod 14. 3. 1968. Rok prijav 26. 2. 1968.

ZÜRICH — 6-dnevna strokovna ekskurzija na ogled Mednarodne razstave ogrevalnih in klimatskih naprav »HILSA«. Odhod 21. 3. 1968. Rok prijav 20. 2. 1968.

ZÜRICH — 6-dnevna strokovna ekskurzija na Mednarodno razstavo opreme bolnic. Odhod 21. 3. 1968. Rok prijav 20. 2. 1968.

TORINO — 5-dnevno strokovno potovanje na ogled 5. mednarodnega salona opreme sodobnega stanovanja. Odhod 30. 3. 1968. Rok prijav 5. 3. 1968.

HOLANDIJA — 9-dnevno potovanje na ogled Cvetlične razstave v Keukenhofu. Odhod 27. 4. 1968. Rok prijav 10. 2. 1968.

BERLIN — 10-dnevna strokovna ekskurzija združena z ogledom Farmaceutske in medicinsko-tehnične razstave. Odhod 13. 5. 1968. Rok prijav 1. 4. 1968.

ZSSR — 15-dnevno potovanje z ogledom MOSKVE, LENINGRADA in KIJEVA. Odhod I. skupine 6. 6. 1968. Odhod II. skupine 20. 6. 1968. Rok prijav 10. 4. 1968.

SPANIJA — 21-dnevno potovanje na 53. svetovni kongres esperantistov v Madridu. Odhod 23. 7. 1968. Rok prijav 15. 5. 1968.

Občinski odbor Zveze združenj borcev občine Radovljica obvešča			
Člane ZB iz radovljiške občine, da bodo redni letni občni zbori krajevnih organizacij Zveze borcev po naslednjem razporedu:			
Bejunje	3. 2. 1968	ob 19. uri	v dvorani KS
Lesce	3. 2. 1968	ob 19. uri	v Družbenem centru
Kamna gorica	3. 2. 1968	ob 19. uri	v Kulturnem domu
Lancovo	3. 2. 1968	ob 19. uri	v Zadrženem domu
Srednja Dobrava	3. 2. 1968	ob 19. uri	v Zadrženem domu
Bled	4. 2. 1968	ob 9. uri	v dvorani GG Bled
Gorje	4. 2. 1968	ob 14. uri	v Zadrženem domu
Kropa	4. 2. 1968	ob 9. uri	v Kulturnem domu
Ribno	4. 2. 1968	ob 9. uri	v Zadrženem domu
Otoče — Ljubno	3. 2. 1968	ob 19. uri	v Posavcu
Podnart	10. 2. 1968	ob 19. uri	v Kulturnem domu
Radovljica	10. 2. 1968	ob 19. uri	v sejni dvorani Obč. skup.
Zasip — Podhom	10. 2. 1968	ob 19. uri	v Kulturnem domu
Bohinjska Bela	11. 2. 1968	ob 9. uri	v Mladinskem domu
Bohinjska Bistrica	11. 2. 1968	ob 9. uri	v kino dvorani
Polje v Bohinju	11. 2. 1968	ob 14. uri	v gasilskem domu
Stara Fužina	11. 2. 1968	ob 14. uri	v Družbenem centru
Srednja vas	11. 2. 1968	ob 9. uri	v dvorani doma
Crnivec	20. 2. 1968	ob 19. uri	v gostilni Dobrča

Občinski odbor ZZZ Radovljica

naima

VELIKA RAZPRODAJA Z 20 DO 60 % POPUSTOM ZIMSKE KONFEKCIJE, PERILA, PLETENIN IN OBUTVE OD 13. DO 31. JANUARJA 1968

v VELEBLAGOVNICI naima LJUBLJANA

v poslovalnicah: »TRGOVSKA HIŠA«, Tomšičeva ulica 2 in KONFEKCIJA »ELITA«, Čopova ulica 7

- dekliška konfekcija: obleke in plašči
- ženska konfekcija: obleke, kostimi, krila, plašči iz tweed, velour in moher tkanin, kozjega velourja, skala in iz umetnega krzna
- moška konfekcija: obleke — diolen, plašči iz velourja in tweeda
- obutev: moška, ženska in otroška — zimska in delno tudi ostala obutev
- moške in ženske pletenine
- razne garniture za dojenčke
- moške in ženske rokavice
- ženske nogavice
- fantovske srajce

naima

OSVEŽUJE ...

TUDI

- Z VINOM
- S SADNIMI SOKOVI
- S KAVO
- Z ŽGANIMI PIJACAMI

ZDRAVI ...

- BOLEZNI SRCA IN OŽILJA
- BOLEZNI LEDVIC
- BOLEZNI PRESNAVLANJA
- ŽIVČNE BOLEZNI

IVAN SIKULIN

Izza kulis fašistične policije

Večkrat so prihajali na kvesturo tudi gestapovci, med njimi posebno neki Duschka iz hotela Miklič, ki je govoril lepo slovenski. Ne vem, odkod je bil doma. Tudi nemški konzul je pogosto obiskal kvestorja, kar pa mnogi policisti niso radi videli.

Kot tolmač je služil na policiji tudi Torbič ali po italijansko Torbelli, ki mi je kmalu veliko pomagal. Po italijanski kapitulaciji je odšel k partizanom, pozneje pa je bil glavna priča na kočevskem procesu. Nekje so ga kot partizana zajeli Nemci in ga ubili v tržaški rižarni.

Preden začnem pripovedovati o posameznih dogodkih, naj povem še to, da italijanska vojnuska služba proti pripadnikom OF v Ljubljani in sploh v Italiji ni bila enotna, kar je naši stvari mnogo pomagalo. Svoje obveščevalno omrežje je imela najprej policija, nato karabinjerji, obveščevalni oddelek XI. armadnega zbora (vojstvo) in nazadnje OVRA. Le-ta je bila najbolj nevarna, toda najmanj uspešna. Vse te mreže so med seboj pogosto tekmovalle, pri tem pa ovirale druga drugo, in skušale druga drugo omajati prestiž.

Znani Rozman je bil zaupnik karabinjerjev, med katerimi sem imel veliko zaupnikov tudi jaz, toda za svoje cilje. Nekaj je bilo tudi takih, ki so kratko malo marsikaj počekali, čeprav s srcem niso bili na strani OF.

XII.

Kot dober poznavalec italijanskega policijskega ustroja, njihove administracije, birokracije, arhivov in evidence sem lahko neovirano stikal za akti in brskal po papirjih. Tako sem našel seznam komunistov in pripadnikov drugih naprednih strank, ki jih je bil Hacin tako skrbno zbral in dal Italijanom. Marsikaj sem ukradel in uničil, še preden je prišlo na mojo mizo, da bi tako s seboj odvrnil vsak sum. Toda prihajali so novi podatki in seznanili...

V pisarni oddelka politične policije sta bili dve pisalni mizi; za prvo sem sedel jaz kot poveljnik, za drugo Tegar kot vodja oddelka stare jugoslovanske policije. Tudi moštvo je sedelo ločeno. Za večjo mizo italijanski agentje, za manjšo Slovenci. Pogosto sem na svoji mizi kakor iz malomarnosti puštal razne zapune dokumente kot sezname, ovadbe, naloge za aretacije, hišne preiskave itd. ter potem odhajal. Tudi italijanski agentje so komaj čakali, kdaj bom odnesel pette, da so se potem lahko klatili po mestu ali lenarili. Slovenci pa so kazali, da so dobri in vestni uradniki, zato so ostajali v pisarni in varovali tisto, kar sem »pozabil« na mizi. Seveda smo zato pogosto udarili v prazno, ko smo šli izvajati kako hišno preiskavo ali aretacijo. Tako praksa se je izkazala za dobro, zato sem jo nadaljeval.

Ko sem prišel v Ljubljano, je bila šentpeterska vojašnica polna zapornikov. Veliko teh nesrečnejšev je že dolge mesece sedelo v zaporu, ne da bi jih bil kdo sploh zaslišal, kot to zakon predpisuje. Iz zaporniškega dnevnika sem prepisal njihova imena, potem pa na policijo poiskal ovadbe ter jih uničil, če se je le dalo. Nekaj dni kasneje sem stopil k vicekvestorju, ki je bil tudi načelnik političnega urada, in mu povedal, da je že dlje časa zaprtih v šentpeterski vojašnici precejšnje število ljudi, ne da bi kdo vedel, zakaj so tam in kdo jih je sploh zaprl. Vicekvestor je takoj zahteval iz zaporov seznam vseh, ki

so bili tam nad 15 dni in ki še niso bili zaslišani. Ta seznam se je skoraj v celoti ujema z mojimi, zato ga je dal vicekvestor komisariju Cimniniju in Ortesu, da ga rešita. Začelo se je iskanje aktov in ovadb. Ker jih niso našli, se zasliševalci niso imeli na kaj opirati. Vsi tisti, ki so se zagovarjali, da so jih aretirali vojaki na cesti brez poviš, so bili takoj izpuščeni. Tisti pa, ki se niso znašli in niso ubogali nasveta ter so povedali kaj drugega, pa so šli namesto na sodišče zvečine v internacijo.

Nekoč me je kvestor poklical k sebi v pisarno in mi ukazal, naj izprašam človeka, ki je stal pred njim. Bil je star kakih 24 let. Začel mi je pripovedovati, da je odkril v Novih Jaršah vse komuniste, ves odbor OF in vse njene člane, da pozna točne naslove njihovih bivališč in hišo, kjer imajo skrito orožje za partizane. Kvestor je upal, da je pred važnim odkritjem, s katerim se bo lahko pobahal pred Graziolijem in vzbudil hudo zavist karabinjerjev, zato je takoj poklical še komisarja Ortesa ter nama zaukazal takojšnjo akcijo.

Z ovaduhom smo se zmenili, da nas bo počakal pred Novimi Jaršami. Zal mi je bilo, da nisem več utegnil opozoriti Jaršanov pred pretečo nevarnostjo, saj je bila že noč.

Šli smo proti Jaršam, ovaduh nas je že čakal, nato pa hodil z nami in nam skrit v senci avtomobila kazal hiše žrtcev. Zaprli smo približno 15 ljudi. Ko so bili vsi zbrani, sem nalašč na glas poklical izdajalca po imenu in mu rekel, naj pride na kvesturo po nagrado. Tako so vsi aretiranci zvedeli zanj. Čez nekaj dni je dobil drugačno nagrado od vosovcev blizu Kolinske, večino aretirancev pa smo čez nekaj tednov izpustili zaradi »pomanjkanja dokazov«...

Ali drugič... Ovaduh se je na vse kriplje trudil, da bi nekaj povedal živčnemu in raztresenemu kvestorju, ki od vsega skupaj ni razumel drugega kot Kardelj. Zato je poklical mene na pomoč, saj si je obetal zvedeti kaj o Kardelju, o katerem je bil slišal in je vedel, kdo je in kaj pomeži. Pozval sem ovaduh, naj ponovi vse tisto, kar je povedal že kvestorju.

Pripovedoval mi je, da sedi Kardelj v gostilni pri Figovcu pri neki mizi z dvema moškima, mi ga opisal in dejal, da ima ponarejeno osebno izkaznico. Kvestorju so se oči zasvetile kot mačku, takoj mi je ukazal, naj z vsemi razpoložljivimi agenti obkolim gostilno in ujamem Kardelja z vsem omizjem vred. Vzel sem samo dva, ki sta mi bila zvesta, odšel proti Figovcu, ovaduh pa je capljaj za nami. Mimogrede sem oba agenta povabil še k Petričku na kavo, da bi se malo zamudili. Pri Figovcu pa sem legitimiral vse prisotne od sobe do sobe in od mize do mize. Izdajalca sem vstop v gostilno prepovedal in je zato še vedno stal pred vrati. Ko pa sem prišel do mize, ki mi jo je omenil ovaduh in ko sem tam zagledal človeka, ki je ustrezal njegovemu opisu, sem mu z legitimacijo narahlo pokazal, naj izgine skozi dvorišna vrata. Najbrž to ni bil Kardelj, vsekakor pa sem prihranil človeka precej neprijetnosti, morda pa tudi kakke hujše posledice, saj ni izključeno, da je res šlo za kakega aktivista ali vodilnega partizana.

Potem sem legitimiral še druge, zapustil gostilno, prijel ovaduh za rokav in ga vleklo proč.

(NADALJEVANJE)

Med tistimi, ki jih je vojna pregnala z domačih ognjišč v tujino, je tudi Antonina Markovna Volosenko, ki zdaj živi v mestu Saki na Krimu v Sovjetski zvezi.

Kot mlado dekle najbrž nikoli ni niti pomislila, da je nekje na svetu majhna dežela Slovenija in da bo nekoč prehodila mnogo stotin kilometrov po njenih hribih in dolinah. Pa se je tudi to zgodilo...

Rojena je bila leta 1925 v veliki družini, oče in mati sta delala v vojaškem počitniškem domu. Leta 1937 je že pomagala negovati ranjene vojake iz kratkotrajne vojne v Mongoliji, leta 1939 pa ranjene in ozeble borce iz sovjetsko-finske vojne. In že je prišlo leto 1941. Takrat je imela Antonina, po domače Tosja, že značke, da je dobra strelka, bolničarka in pripravljena tudi na obrambo pred plinskimi napadi in napadi iz zraka ter članica komsomola. Prve mesece vojne je pomagala pospravljati obilno letino, medtem ko so bili moški v vojski.

TOSJA IN VALJA NE MORETA POZABITI SLOVENIJE

Toda že so nacisti zasedli Krim...

Kot komsomolka je Tosja skušala sovražniku škodovati, širila je letake, ki so jih metala sovjetska letala, skrivala orožje in pomagala ranjenim ali iz ujetništva pobeglim vojakom. Avgusta 1942 pa so jo pri neki raciji ujeli in že se je znašla v skrbno zastraženem transportu, ki je peljal »prostovaljce« na prisilno delo v Nemčijo. Z njo sta bili tudi prijateljici Valja Sokolova in Sura Žezera. Dekleta so sklenila pobegniti, pa so bile v zaklenjenih vagonih z rešetkami na oknih skrbno zastražene.

Nekoga dne so se znašle v sedanjih Ravnah na Koroškem, kjer jih je prevzel direktor železarne, ki je delala za vojsko. Tam so spet sabotirale, kjer so le mogle, in iskale zvezo z osvobodilnim gibanjem za katero so slutile, da je tudi v sami tovarni, čeprav so nacisti ščuvali pripadnike ene narodnosti na pripadnike druge, delavke pa slabo hranili in silili delati dlje kot so zmogle. Hudo so dekleta trpela zaradi domotožja, ponoči se jim je sanjalo o domačih krajih, starih in sorodnikih, o vsem lepem, kar so doživele pred vojno in svoji domovini. Pogosto so tiho ali celo samo z ustnicami pele sovjetske pesmi, ki so jim vlivale upanje v zmago in rešitev. Hudo jim je bilo, toda še hujše je bilo moškim v nekem taborišču kakih 30 km od Ravn. Dekleta so jim pomagala, kolikor so mogle, z od ust pritriganimi kosčki kruha, kosi repe in pese, krompirjem, pa čeprav so pri tem tvegale življenje. Pomagale so jim Slovenke in tudi Avstrijke.

Počasi so pronicale mednje tudi novice o zmagah Rdeče armade in o tem, da so v okoliških gozdovih partizani. Tedaj so sklenile, da se bodo boja proti fašizmu tudi same udeležile. Medtem so se sprijateljile s Slovenkami, ki

so jim našle zvezo s partizani prek delavke Micke Potočnikove. Z njo je vzdrževala zvezo Katja Ogdanec, doma v vasi Korodža pri Evpatoriji na Krimu. Sodelovala je tudi Ana Brusa, prav tako doma na Krimu.

Nazadnje je bilo vse nared za pobeg. Sklenile so bežati v dveh skupinah, po 9 deklet v vsaki, in sicer v soboto in nedeljo, da jih ne bi prezgodaj pogrešali in začeli zasledovati. Tosja Volosenko je šla z drugo skupino 30. oktobra 1943. Toda Ana Brusa se je med potjo nenadoma obrnila in se vrnila, da bi šele čez leto dni znova odšla k partizanom, potem ko so jo nacisti hoteli zapreti.

V vasi, kjer je Micka žive la skupaj z babico, so prvo noč dekleta prespala pri nekem kmetu, ki je bil tudi sodelavec partizanov. Zvečer naslednjega dne pa so ponje prišli partizani. Znašle so se v koroški četli, kjer so jih sprejeli kot sestre in kjer so zagledale mnogo znanih obrazov nekdanjih delavcev iz železarne.

FOTOGRAFIJA, KI JO JE TOSJA IZTRGALA IZ SVOJEGA ALBUMA. NA LEVI JE ANTONINA MARKOVNA VOLOSENKO-TOSJA, NA DESNI VALJA SOKOLOVA. SLIKALI PA STA SE V BEOGRADU POLETI 1945

vseh narodnosti. Prisegle so in dale so jim tudi orožje. Toda kmalu so jih poslali na Dolenjsko. Hodile so po zasneženih gorah v cokolah. Tosja Volosenko, Katja Ogdanec, Valja Sokolova in »teta Paša« so se znašle v 3. bataljonu 12. pri-gade.

Tosja se spominja komisarke Maruše, bataljonskega, nato pa brigadnega komandanta Vida Jeriča, Jožeta Maslivca, komandirja 1. čete Janka, komandirja 2. čete Zagarja in 3. Lojzeta, mitraljezca Družine iz Trsta. Primorke Lidijske in bolničarke 1. bataljona Eme. Nadalje Dolinska, mitraljezka, doma na Dolenjskem, politdelegata Nadje, Jančigaja, Pol-deta, Marka, Krmca, Slavka in Živka. Pa tudi četne komisarke Danice, ki je Tosjo predlagala za sprejem v KP Slovenije, prvega komisarja na Koroškem, Dušana.

V začetku je Tosja kuhala in pekla kruh, krpala obleko, negovala ranjene in stražila. Vmes je pripovedovala o svoji domovini, kako tam živijo in delajo. Počas, ko so dekleta postala utrjena in ko so se naučile za silo jezika, so jih

začeli jemati s seboj v akcije. Spominja se neštetihih zased, napadov in akcij, kako so rušili progo, ker ni bilo eksploziva. Prage so zložili na kup, tračnice pa nanje in zakurili kup. Zavedale so se, da ko se borijo skupaj s slovenskimi tovariši proti fašizmu, da se bojujejo tudi za svojo domovino, saj je bil sovražnik isti.

Mnogih vasi in mest se spominja Tosja, saj je prehodila vso Dolenjsko in Štajersko. Nekoč so ji zmrznili prsti, ni mogla bežati in soborec Marko jo je dolgo sam nosil kot otroka. Potem so jo pustili pri terenih, skrivala se je skupaj z njimi v neki votlini. Šele čez nekaj časa so jo poslali h kmetici Mariji, ki je imela hčer Olgo, očeta in več manjših otrok. Ves mesec so ji stregli v stalni nevarnosti za življenje. Po vojni je velikokrat preko Rdečega križa skušala zvedeti, kje je ta družina in kaj je bilo z njo, toda vedno brez uspeha. Le to se spominja, da je bila blizu kmetije vas Zlato polje. Tako hvaležna jim je, da so jo rešili, da bi rada z njimi navezala stike.

Marca 1944 je bila Tosja ranjena od drobca mine, ko so napadali Zalog pri Ljubljani. Nekaj časa se je zdravila v bolnišnici 15. divizije. Ko se je vrnila v brigado, je postala bolničarka 3. čete 3. bataljona 12. brigade. Valja Sokolova je bila bolničarka 1. čete v istem bataljonu. Po vojni pa sta bili obe skupaj v centralni vojni bolnišnici v Ljubljani. Dne 1. septembra 1945 se je Tosja vrnila domov. Nekaj časa je delala kot instruktorka rajonskega oddelka za kulturo in prosveto, nato pa je končala dvoletno šolo za medicinske sestre. Zdalj dela kot maserka v oblasnem zdravilišču Saki. Ima 14 let staro hčer. Valja Sokolova, ki je po vrnitvi postala agronomka, je zaradi posledic vojne že v pokopju, ima pa tri otroke. Sura Žezera in Katja Ogdanec sta padli. Katji so razbili lobanjo in ji na prsih izrezali zvezdo.

Obe ženi bi si radi dopisovale z Marijo Potočnikovo, ki zdaj živi na Čečovu v Ravnah na Koroškem kot upokojenka. Spominjata se je kot ženske, ki je rešila mnoge ujetnike. Le to jima ni jasno, ali je to delala samo ona ali še katera, saj se spominjata tudi neke druge Micke, bolj čokate in rjavolase ženske, medtem ko je bila Marija Potočnik-Micka visoka in svetlolasa. Vsekakor pa si obe želita še enkrat obiskati kraje, kjer sta se kot mladi dekleti bojevali proti fašizmu.

Lev Kaplin, Soči, SZ

PARTIZANSKI OBRAZI

Osmi križ Podbregarjeve Nežke

Namesto v osamljeno vasico Spodnje Bukovo v Baški grapi smo ji šli letos čestitat za osemdeseti rojstni dan v Ljubljano, na Celovško cesto 149, kamor se je pred kratkim preselila k svoji poročeni hčerki. Domači in najbližji sorodniki so ji pripravili skromno, toda zelo pri-srčno slovesnost. Verjetno pa bi ji bili radi stisnili uvelo suho roko tudi mnogi borci in aktivisti severnega Primorja, ki so nekoč pri njej ali bolje rečeno pri Podbregarjevih na Bukovem našli zatočišče, kurirsko pošto, kaj za pod zob in ob tem še obilo topline vedno prijazne in nasmejane Nežke.

Morda ni pri Nežki posebnih dejanj, s katerimi bi se razlikovala od tisočih naših partizanskih mamic. Res je, da je Nežka nosila partizansko pošto v nedrih že 1941. in 1942. leta proti Cerknemu, proti Kneži in drugam, kar piše tudi v knjigi »Slovensko Primorje in Istr«. Kot stara žena sovražniku ni bila simljiva. Nekaj pa jo močno povzdiguje nad druge — da je med prvimi občutila težo in grenkobo upora. Bilo je že 1936. leta, kot pravi ona, ko je njen najstarejši otrok, sin Andrej, moral od doma v ilegalo. »To je

bil zame najhujši udarec,« je povedala. Njihova družina je bila zato debelo podčrtana v spisih takratne okupacijske italijanske policije. Zato so Podbregarjevi šli tudi med prvimi v internacijo. Iz internacije v mestu Frosinone pri Rimu se Nežka spominja zanimive spovedi. Spovedovat jih je prišel slovenski (beri belogardistični) duhovnik. Z družbo je šla k spovedi tudi ona. Ko je mislila, da je vse končano, jo je duhovnik vprašal: »Zakaj ste pa vi tukaj? Ste dajali partizanom jesti, kaj?« »Da, polnih trideset let,« je odgovorila Nežka. Vratca spovednice so se zaloputnili, kar pa Nežki ni bilo dosti mar. Več ji je bilo do sina komuniste, organizatorja upora, kot pa do odveze.

»In kdaj ste bili najbolj srečni, veselji?« »Ob vrnitvi iz internacije po kapitulaciji Italije. Čeprav smo našli izpraznjeno hišo, prazne shrambe in zaraščene njive, sem bila neizmerno srečna v upanju, da je vsega konec, da bomo vsi srečni živeli doma.« »Da bi tisto zimo preživela sebe in nedoraslo družino, je prosila pri sosedih za pomoč. Dobila je droban krompir, ki

je bil izbran za prašiče. In še ta krompir je z velikim zadovoljenjem kuhala za partizane. »Smilili so se mi fantje,« pravi danes, »nisem jih mogla pustiti lačne iz hiše.«

Takih in podobnih vedo povedati o Neži mnogi, ki so jo poznali v najhujših časih.

Besede so tekle, pogledi so se obračali v Sišenski hrib, od koder je pritiskala strupena zima. Neža pa ni mogla pre-hvaliti, kako je v novem stanovanju lepo, toplo, čisto, od nikjer ne piha in »brž ko jutraj vstanem, imam že toplo vodo,« je dejala. Navdušena je nad napredkom, razvojem, nad boljšim življenjem, nad skromno udobnostjo, kakršne ni nikdar poznala. Le koliko je še takih partizanskih mamic, ki niti na jesen svojega življenja nimajo priložnosti okusiti vsaj nekaj tistega, za kar so toliko žrtvovali. Samo nekaj se Nežki zdi krivično v takem udobnem stanovanju — da ni nobene živali in da vsak dan mečejo ostanke hrane v smeti. Če ne prej, poleti si želi malo nazaj, na Bukovo, kjer je, kot pravi Neža, tako čist zrak, toliko zelenja in cvetja — toliko življenja.

K. Makuo

• Nemočni slon... Ameriški zunanjepolitični komentator Walter Lippman je pišč o brezuspešnem prizadevanju ameriškega vojaškega velikan, da bi zmagal v Vietnamu, napisal: »Te vojne ni mogoče dobiti, prav tako ne, kakor ne more čreda slonov premagati roja komarjev, in sicer ne zaradi tega, ker bi bili komarji prehrabiti in prefratani, marveč zavoljo tega, ker se komarji nočejo vdati slonom.«

• Ubogi ministri! Zahodnonemški minister za promet je ob presnovi vlade dejal: »Minister je državni uslužbenec z odgovornim rokom — enega dne.«

• Ubogi Meštrovič! V nemškem časopisu »Bunte Illustrierte« s dne 15. marca 1967 je opisano potovanje po Donavi od Dunaja do Črnege morja. V popisu je — poleg drugih lepih posnetkov — objavljen tudi fotografski posnetek veličastnega Meštrovičevega Zmagovalca, ki stoji nad izlivom Save v Donavo. In kaj je ugotovil dobro obveščeni potopisec? Pod posnetkom je moč prebrati: »Princ Evgen, plemeniti vitez, ima še danes, po 250 letih... svoje staro mesto v podobi Beograda. Nad-dimenzionalna figura stoji nad izlivom Save v Donavo na trdnjavi Kalemegdanu.« Nemška natančnost!

• Svetovna zgodovina. Stari angleški filozof B. Russell je pisal v nekem pismu svojemu prijatelju: »Svetovna zgodovina je vsota vsega tistega, čemur bi se bilo lahko cloveštvo izognilo.«

• Rogati igralce... Nedavno so uprizorili v Caracasu (Venezuela) v tamkajšnjem gledališču Bizetovo opero Carmen. Uprizoritev je bila v glavnem podobna uprizoritvam v drugih opernih hišah pa svetu, le pri navepu »To-reador...« se je pojavil na odru španski bikoborec Curo Hiron — živim bikom, ki ga je, po vseh pravih bikoborbe v areni, spretno in urno premagal... Ta nastop rogatega igralca je močno zbehal in preplašil gledalce in nič manj kritike.

• Vsako stvar na pravo mesto! Minister za pravosodje v zahodnonemški deželi Westfaliji dr. Joseph Neuberger nasprotuje predlogu zakona o izrednih pooblastilih zvezni vladi, ki predvideva tudi omejitev tiskovne svobode. Neuberger je rekel: »Vlada ni poklicana, da bi nadzorovala tisk, marveč je poklican tisk, da nadzoruje delovanje vlade.«

• Huda obdolžitev. Ob neki nedavni podelitvi nagrad književnikom v Parizu je napisal nekdo v časniku »Paris Jour«: »Knjižna žirija podeljuje ponavadi nagrade za tiste knjige, ki jih — ni prebrala.«

• Opozorilo. Člankar sovjetskega časnika NEDELJA pravi v neki koseriji: »Znanstveniki trdijo, da se je Zemlja rodila iz kaosa; morali bi si prizadevati, da ne bo tako tudi umrla.«

• Glavno, da je pošteno! Znanl angleški filozof Bertrand Russell je zbolel. Nekemu mlademu prijatelju, ki mu je v pismu zaželel skorajšnje ozdravljenje, je odgovoril: »Človek se dobro počuti, čeprav je bolan, seveda le, če veruje v kaj, kar je pošteno, pa čeprav bi utegnilo biti to napačno.«

NEŽINI BRATJE IN SESTRE SO MORALI VSI MLADI V SVET »S TREBUHOM ZA KRUHOM«. OD VSEH JE DANES ŽIV LE SE NJEN BRAT PAVEL, ZAVEDEN SLOVENE IN NAPREDNAK, KI SE JE LANI PO 37 LETIH VRNIL IZ KALIFORNIJE NA OBISK. NA SLIKI: NEŽA S SVOJIM BRATOM NA BUKOVEM

DOBRO JE, ČE VESTE

Zabje meso. Pri užitnih žabah pridejo v glavnem v poštev le bedra, s katerih se mora, seveda, odstraniti kožica. Zabje meso je nežno, belo, prijetnega okusa in poleg tega lahko prebavljivo, vendar pa se hitro pokvari. Redline vrednosti zabjega mesa ne kaže podcenjevati. To meso vsebuje okrog 63 % vode, več ko 24 % beljakovin, približno 3 % ogljikovih hidratov in nekaj manj ko en odstotek maščobe, ali skupaj 120 kalorij na 100 g mesa. V južni Nemčiji, Italiji in tudi v Franciji močno cenijo zabje meso.

Število motornih vozil v Jugoslaviji. 1966. leta smo imeli 112.318 motornih koles, 253.344 potniških avtomobilov, 9.836 avtobusov, 70.115 tovornih avtomobilov, 7.379 traktorjev in 27.693 priklole. Leta 1967 so naše tovarne prodale več deset tisoč motornih vozil, poleg tega pa je bilo v tem letu uvoženih približno 50.000 raznih inozemskih avtomobilov.

Planina Durmitor spada — ne samo v naši deželi — med planine, najbogatejše s številnimi jezeri, ki jim pogosto pravijo: gorske oči. Durmitorska jezera so na nadmorski višini od 1490 do 2020 m, jih je pa več kot 20. Največja in najprivlačnejša so: Crno jezero, Zmriško, Vražje, Riblje, Zmijanje jezero itd. Do večine durmitorskih jezer se človek najlažje povzpne iz Zablajaka, s te odhodne točke številnih turističnih planinskih pohodov.

Uragan je naziv za orkane (stilne viharje, nevihte) Srednje Amerike in drugih tropskih dežel. Ta vihar je dobil ime po bogu vetra — hurakanu in sicer v jeziku Majev (Indijancev), v raznih krajih po svetu pa mu vzdevajo različna imena: v Severni Ameriki — tornado, na azijski jugovzhodni obali — tajfun, kar pomeni v kitajščini veliki veter. Ta meteorološki pojav povzroča veliko škodo in številne človeške žrtve. Samo v ZDA je v tem stoletju zakrivil smrt 17 tisoč ljudi. Spanci so tem vrtnatim viharjem in nevihtam dajali svetniška imena in sicer po dnevih, ko so se pojavljali, od 1941. leta dalje pa jim vzdevajo ženska imena.

Najmočnejši delujoči gejzir, naravni vodomet vroče vode, je na območju Yellowstoneškega nacionalnega parka v ZDA. Višina njegovih curkov vroče vode doseže 60 m.

Največji rečni otok na svetu je Marajo v delti Amazonke med glavnim tokom te reke in njenim južnim rokavom Rio-Para ter Atlantskim oceanom. Površina otoka obsega 49.000 kvadratnih km. Na otoku živi okrog 150.000 ljudi, ki se ukvarjajo v glavnem z živinorejo.

Italijanska otoka Sicilija in Sardinija imata pomembno naravno bogastvo. Sardinija ima precej velike zaloge barita, bentonita, boksita, kaolina, marmorja, svine in cinka. Sicilija pa se pohvali s precejšnjim bogastvom nafte in zemeljskega plina, ki sta čedalje večja za italijansko gospodarstvo.

V ZDA živi 21.598.000 črncev. V tej deželi narašča število črncev sorazmerno hitreje kot število belcev, vendar je tempo naraščanja po 1960. letu nekoliko upočasi. 1. julija 1966, je bilo v ZDA zgornj omenjeno število črncev, 1960. leta pa jih je bilo 18.916.000. V ZDA je bilo 1966. 1. 11 odstotkov prebivalstva črnskega, 1950. leta pa je bilo 10,5 odstotkov črncev. Več ko polovica črncev prebiva v južnih ameriških državah, kakšna petina na severovzhodu, najmanj pa jih je na zahodu, komaj dvajset odstotkov.

V Tokio, glavno mesto Japonske, pripelje ali odpelje iz njega vsak dan 2.400 vlakov. V New Yorku pripelje ali iz njega odpelje 560, v Berlinu ali iz njega 550, v Münchnu ali iz njega pa 1000 vlakov na dan.

»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Predsedstvo Zveze združenj borcev NOV Slovenije — Zavod »Borec«, Ljubljana, Beethovnova 10 — Tisk in klicje: CZP Ljudska pravica, Ljubljana, Kopitarjeva 2 — List ureja uredniški odbor — Leona narodna 1800 — Dinarjev oziroma 18 novih dinarjev — Posredna številka stane 40 din oziroma 40 N-par — Narodno pošlito na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10, pritrjuje, p. predal 598-XI, ali na čekovni račun pri Narodni banki 501-8-29. — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-001, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo

ESESOVCI — VOJAKI SMRTI

Eichmannov urad na Dunaju

Nekaj pred Himmlerjem je prišel na Dunaj človek, ki se je rodil v Linzu in ki je že delal za Heydricha: njegovo delo je bil »prostozidarski muzej« v berlinskem poveljstvu SS. Ta človek je bil Obersturmführer Karl Adolf Eichmann. Nastanil se je v palači barona Louisa de Rothschilda in v njej ustanovil »Urad za izseljevanje Židov«.

Urad je začel delovati takoj in esesovcem je prinašal nepričakovano korist. Eichmann si je namreč pridržal monopol nad izdajanjem dovolilnic za izseljevanje Židov. Kdor se je hotel izseliti, je moral dejansko zapustiti doma vse svoje premoženje. Ljudje, ki niso imeli ničesar, so morali v lagerje.

Administrativni problemi so bili za Himmlerja zelo pomembni. Ko se je vrnil v Berlin, je prišel na misel, da bi še bolj koristil SS, če bi bolje uporabil »človeški material« iz koncentracijskih taborišč. Minister za delo Albert Speer je bil pripravljen veličasten načrt za rekonstrukcijo Berlina in Nürnberga s strogimi in kot nebotičniki visokimi palačami. Takšne zgradbe bi bile zelo drage. Himmler se je sestel s Speerom in mu ponudil kamen, opeko, cement

in pesek, potrebne za njegov načrt. Vse to naj bi dobil, če bi jetnike v taboriščih Sachsenhausen, Dachau, Buchenwald in drugih prisilili delati. Nekaj mesecev po pogovoru je SS ustanovila dve delniški družbi: **Deutsche Ausrüstungswerke (DAW)** in **Deutsche Erd- und Steinwerke (DEST)**. Himmler je tako čez noč postal »kapitalist«.

Z vsem se ni mogel sam ukvarjati, tako da je upravljanje prvih dveh družb prepustil posebnemu uradu: **Wirtschafts- und Verwaltungshauptamt (WVHA)**. Urad je imel sedež v palači ob berlinski avenijski Unter den Linden, vodil pa ga je Oswald Pohl, ki je bil v weimarski republiki mornariški oficir. Zidarje in kamnoseke so usposabljali na kratkih tečajih za strokovno kvalifikacijo. Himmler je hotel imeti čimvečje dobičke s čimmanjšimi stroški, zato je ukazal, naj priprave pospešijo. Vendar nekaj let omejenjeni družbi nista preveč dobro delovali. Izbruhnila je vojna, gospodarstvo je moralo delati za vojsko in Speerov načrt je bil odložen. Himmler je naročil Pohlu, naj delo nadaljuje. »Ko bo vojne konec, bomo takšne družbe zelo potrebovali. Vojne

ujetnike in trmaste zločince bomo prisilili, da bodo gradili hiše za esesovce.«

Nemčija je dobivala zakon za zakon: 26. aprila 1938 so se Židje morali odreči vsemu premoženju, 18. avgusta 1938 je bilo ukazano, da mora vsak židovski novorojenec moškega spola dobiti samo židovsko ime, za deklice pa je bilo kratko in malo določeno samo eno ime: Sara. 27. septembra 1938 so morali židovski advokati in nekdanji vojniki (ki so dotlej lahko opravljali svoj poklic) zapreti svoje pisarne. 7. oktobra 1938 so na vse židovske potne liste in osebne izkaznice pritisnili črke »J« (»Jude«). Teden dni kasneje je Göring naznanil: »Židje morajo izginiti iz nemškega gospodarstva in zapustiti Nemčijo. Če bo potrebno, bomo v velikih mestih organizirali gete.«

Tudi vojaški sektor SS je napredoval. Ko so uvažali nove ukrepe proti Židom, so v komaj zasedeni Avstriji ustanovili nov regiment **Der Führer**, njegove tri bataljone pa so poslali na Dunaj, v Gradec in Celovec. Bataljon, ki je že nekaj let prebival v dachauskem lagerju, je bil premeščen v Nürnberg. Jetnike so pazili samo **Totenkopfverbände**, specializirani za takšno nalogo. Prihodnje poletje so esesovci prvič dobili lahke topove. Vse njihove skupine so motorizirali. V Dresdnu so ustanovili esesovski inženirski bataljon, v Unni v Westfaliji pa tudi podobno inženirsko enoto. Himmler je tedaj imel na razpolago 18.000 mož. Nove vojašnice so se pojavile v Tölzu, Münchnu, Radolfzellu, Hamburgu, na Dunaju, v Celovcu, Unni, Dresdnu. Skupino esesovskih oficirjev so poslali »na urjenje« v redno vojsko, in sicer za šest do dva- najst mesecev.

Esesovci so dobili od Hitlerja novo častno činost, ki naj bi pred vso Nemčijo poudarila pomen »črnega korpusa«: morali

VARŠAVA 1940: POLJSKI ŽID Z OTROKOM V GETU, KI SO GA NEMCI USTANOVILI 18. OKTOBRA TISTEGA LETA

so opravljati stražo in interno službo v führungsem »orlovskem gnezdu« pri Obersalzbergu. Bili so hkrati Hitlerjevi čuvarji in služabniki. Oboroženi esesovci so stražili dostope v rezidenco, na hodnikih in v sobah pa so njihovi kolegi — najvišji in najbolj plavalasi — stregli pri diktatorjevi mizi, nosili srebrno posodo, odpirali steklenice šampanja in drugih odličnih pijač za Hitlerjeve goste, zakaj führer sam je bil abstinent, ki pa je rad imel veselo družbo. Ti esesovci so imeli bele suknjice in rokavice.

Ko je Himmler spoznal, da je vojna blizu, je sklenil, da si uredi poseben vlak zase. Takšne vlake so že imeli Hitler (njegov je bil oklopen), Göring, Goebbels in Ribbentrop. Himmlerjev poseben vlak je imel štiri vagona, ki naj bi bili »potujoči štab«. V vagonih so bile konferenčne sobe, uradi in spalnice. Pred lokomotivo je vozil vagon s protiletalskimi topovi. Prav

takšen vagon je bil na koncu posebnega vlaka.

Ob izbruhu vojne s Poljsko so 18.000 esesovcev poslali v boj. Prvič so imeli pred seboj oboroženega nasprotnika. Poleti so ustanovili mešano oklopno divizijo, ki kateri so sodili esesovski regiment **Deutschland**, oklopni regiment, topniški regiment in intendantura. Pod poveljstvom generala Kempfa iz **Wehrmachta** je divizija prišla na bojišče 1. septembra 1939 in se je tri tedne trdo bojevala. Druge enote, ki so prej stražile lagerje, so uporabili pri Gdan-sku. Izgube so bile precejšnje in Himmler je besnel, ker diviziji ni poveljeval esesovski general. Vendar ni protestiral. Potem ko je spremil Hitlerja na inšpekcijo fronte, se je vrnil v Berlin, kjer se je 26. septembra 1939 srečal s človekom, ki je poznal dobi veliko vlogo v zgodovini SS: z Waltherjem Schellenbergom.

(Nadaljevanje prihodnjik)

KRIŽANKA

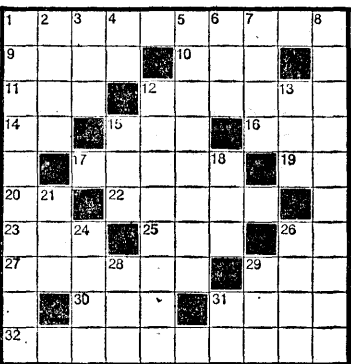
VODORAVNO: 1. ime ilegalne tiskarne, ki je bila ustanovljena poleti 1941 in je delovala v neki hiši ob Cesti na Brdo pri Ljubljani, 9. oseba iz filma »Dr. Živago«, po kateri se imenuje tudi znana pesem, 10. grški bog vetrov, 11. splošno ime za barvila, ki se uporabljajo v tekstilni industriji, 12. domače naziv za vrsto obilakov, 14. avtomobilska oznaka za Valjevo, 15. pritok Bajkalskega jezera, 16. nizki borovec, pritlikavega, 17. sodelavec generala Maistrza za osvoboditev Maribora, bivši avstro-ogrski oficir, nazadnje podpolkovnik (Jakob), 19. kratice za denarni zavod, 20. japonska družba za igra, 22. pomanjševalnica za vrsto žita, 23. češka pritrdilnica, 25.

podredni veznik, 26. kemični znak za svinec, 27. mesec na zahodu S. cilije, 19. letaj, 30. žulček z ostrim pikom, 31. partizansko ime narodnega heroja Dušana Svara, v NOB večkratnega komandanta, danes aktivni general JNA, 32. makedonski kralj, ki je imel naziv »Veliki« in je razširil svoje kraljestvo na Grčijo, Perzijo, Egipt itd. (356—323).

NAVPIČNO: 1. ime organizacije med vojno, ki je delovala proti NOB in katere glavna je bila popolnoma poražena v Grčarici pri Kovelju, 2. zelenica v pušavi, 3. medmet v koroškem narečju, 4. primorski vzklilik, 5. partizanska četa, ki je delovala na področju Trbovlja, Zagorja, Hrastnika itd., 6. nasprotje od dneva, 7. prastari prebivalce naših pokrajin, 8. ime in priimek narodnega heroja, španskega borca, državnika itd., danes član Ustavnega sodišča SFRJ (part. ime Primož), 12. mestec v Španiji, jugovzhodno od Madrida, 13. kratek poteg, 15. ime poveljnika Robiča, 18. predpona, ki pomeni nov, 21. osebni zaimek, 24. prihodni instrument (muža), 26. mera za papir, 28. reka na severu otoka Tasmanije, 29. stara ruska utežna mera, 31. nekdanja kratice za »Društvo narodov«.

RESITEV PREJŠNJE KRIŽANKE

VODORAVNO: 1. fašisti, 2. Hacin, 12. obarek, 13. kapela, 14. Repič, 15. Aljehin, 16. dian, 17. Spak, 18. Ana, 19. almanah, 22. fon, 25. Urša, 26. rosa, 30. Iravadi, 32. kamen, 33. kamen, 34. sonant, 35. slang, 36. 21-canje.

ORGANIZACIJE ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV!

Ko se odločate in planirate izlete po naši lepi deželi, ne pozabite na najmlajše slovensko mesto — VELENJE. Spoznali boste prijeten kotiček naše zemlje, se načudili okolju in lepoti mesta.

Naj vas ne bo strah za okrepčilo. Kolodvorska restavracija s prenočišči in dobro domačo hrano, Bife ter Saleška klet so vedno na razpolago gostu z odlično posrežbo in zmernimi cenami.

Srečal sem ga pred domačo hišo, tam, kjer se prične cesta v strmih vijugah vzpenjati proti prelazu Predel. Na glavi je imel čepico, močno podobno tisti, ki so jih nekdanj nosili rdečearmejci, oblečen pa je bil v delovno obleko s kamizlo, pleteno iz domače volne. Prijazno me je povabil v snažno kmečko izbo. Medtem je njegova žena Liza pridno kuhala kavo in nama postregla, ko sva se začela pogovarjati o tem, kako je zajadril po veliki človeški reki, ki je znana v zgodovini kot okto-brska revolucija in državljanska vojna.

Obiskal sem namreč Ivana Možino z Loga pod Mangartom, po domače Hanzo. Prijelo pa se ga je tudi ime »boljševik«. Pred kratkim je prejel visoko sovjetsko odlikovanje, red »Rdeča zastava«.

Iskrivo me je gledal s svojimi sivimi očmi z modrikastim odtenkom, še polnim mladostnega poleta, čeprav je star že 71 let.

»Kako sem zaplaval v revolucijo?« je vzkliknil. »Na nosilih, ruskih vojaških sanitetnih nosilih. Kot mlad avstrijski vojak sem na bojišču ob Dnjestru

vojaških bolnišnicah v Kijevu, Moskvi in Tambovu. Ko sem za silo okrevaj, so me pošiljali iz enega taborišča za vojne ujetnike v drugo. Ta ko sem preživel dve leti v velikem pomanjkanju in ob krutostih stražarjev. Ves čas sem želel samo eno — da bi se vrnil med domače gore. Najhuje pa je bilo v taboriščih v Dželbatu in Skobeljevu.

Svoje nazore sem začel spreminjati, ko so nam v Skobeljevu rdeči gardisti odprli vrata taborišča in nam povedali, da smo zdaj svobodni. Mlad rdeči komandir z dvema pribočnikoma nam je tudi povedal, da so strmoglavili carja in oklicali republiko ter ustanovili oblast delovnih ljudi, obenem pa nas je tudi opozoril, da zaradi vojnih razmer še ne moremo misliti na vrnitev v domovino. Predlagal nam je, naj vstopimo v rdečo gardo ali pa gremo delat kot svobodni delavci.

Zanimalo me je, kako je nanj vplivala ta zgodovinska novica.

»Prepričljive besede in tovariški nastop komandirja ali komisarja rdeče garde je bil nekaj čisto

jeli. Mnogi so mislili, da sem že zdavnej mrtev. Veliko sem pripovedoval o vsem, kar sem doživel ali videl v Rusiji, poslušali so me zavzeto. Tako je Oktober odjeknil v njihovih srcih. Kmalu smo ustanovili partijsko trojko.

Deloval sem zlasti med rudarji v Rajblju. Partijska organizacija se je širila. Ob volitvah so komunisti dobili že 72 glasov in s tem prepričljivo zmagali. Hoteli smo boljše razmere pri delu, socialno zavarovanje, narodnostne pravice za nas Slovence v Italiji. Zaradi vsega tega sem imel kmalu karabinerje na vratih. Fašisti so se me poskušali znebiti celo s provokacijami. Sami so nameravali minirati vhod v rudniški predor, sabotažo pa naprtiti meni. Ni jim uspelo.

Kmalu so zagospodarili fašisti vsepovsod. Prepovedali so delovanje slovenskih društev. Toda duha Oktobra niso nikoli misli povsem zatreti. Ko se je začela vstaja proti fašizmu in tuji oblasti, so možje in fantje skoraj vsi odšli k partizanom. Tudi mene so kot aktivista OF fašisti razkrinkali in 22. aprila 1943 zaprli. Po italijanski kapitulaciji sem se znašel v nacističnem taborišču Mauthausen. Vrnili sem se po osvoboditvi.

Možina se je po osvoboditvi spet znašel na življenjski prelomnici. Vse tisto, za kar se je bojeval kot rdečearmec, se je začelo uresničevati. Toda kako se je v tem počutil kot dolgoletni revolucionar?

»Seveda sem se zelo veselil svobode, toda moje veselje je ob ravnanju naših zahodnih zaveznikov kaj kmalu splahnelo. Naši kraji so se znašli pod anglo-ameriško vojaško upravo, ki je bila zelo podobna okupaciji. S svojo vojaško policijo in podreptiki iz civilne policije niso preganjali fašistov, ampak predvsem antifašiste in posebno najbolj zavodne med njimi, komuniste. Z odlokom so kratko malo ukinitili od ljudstva izvoljeno oblast in ustoličili svoje ljudi. Ljudstvo gornjega Posočja je proti takim ukrepom glasno protestiralo.

Kmalu po vrnitvi iz taborišča sem spet postal sekretar osnovne organizacije KP Julijske krajine. Kot tak sem veliko skakal okoli in imel pri vseh akcijah svoje prste vmes. Zato so me kmalu zapazili zavezniški policaji in moral sem začasno čez mejo v Jugoslavijo oziroma v takratno »cono A«. Tri mesece sem delal kot kopač v idrijskem rudniku, nato pa sem se vrnil domov. Takoj me je aretirala zavezniška policija in znašel sem se v gorških zaporih. Med zaslišanji so grozili, da me bodo poslali v internacijo na neki otok v Indijskem oceanu. Toda ničesar mi niso mogli dokazati, morali so me spustiti.

Kmalu zatem smo dočakali veliki dan, 15. september 1947, ko je bilo Primorje priključeno k Jugoslaviji.

Ze 22 let sem sekretar osnovne organizacije ZK v naši vasi, ves čas, kar sem se vrnil iz Mauthausna. To je sicer proti statutu, toda ne morejo mi najti namestnika. V naši organizaciji nas je namreč malo in skoraj vsi smo že stari. Just Perat

Veteran Oktobra v Logu

doživel ognjeni krst, ob meni je padel moj prijatelj Dimnik. Na obeh straneh so topovi oglušujoče grmeli, vmes so regljale strojnice in prasketale puške. Zemlja je bobnela, kot bi se hotela vsak tre-nutek razklati na dvoje, dim je zakril sonce. Skozi sivo kopreno se je bliskalo samo še orožje. Tudi jaz sem streljal na rusko stran, bil sem kot v omotici.

Zanimalo me je, kako se je bitka končala. »Rusi so nas naprli, da se je kar kadilo za nami. Naš 12. maršbataljon se je moral umakniti za kakih 50 km; pri tem smo izgubili malo prej zasedeno mesto Hordenki. Bojna sreča je opoteča, zdaj je naklonjena eni, zdaj drugi strani, kar najbrž tudi sami veste, saj ste menda tudi vi to poskusili med zadnjo vojno.«

Čeprav je svojo pripoved začel slikovito, me je bolj zanimalo, kaj ga je v notranjosti spodbudilo, da se je odločil za vstop v Rdečo armado.

»Veste, notranja preobrazba človeka je nekaj daljšega. Jaz na primer bi se bil pripravil proti carski Rusiji v začetku bojevat do zadnje kaplje krvi. Do tega so nas spravili mlade in neizkušene fante avstrijski oficirji. Pred juriši pa so nas intendant napajali z rumom, samo če ga je kje kaj bilo. Tako sem bil tudi jaz pri enem izmed napadov pri Dobri noči hudo ranjen, moja enota pa je bila skoraj povsem uničena. Dobil sem sunek z bajonetom v spodnji del trebuha in strel v desno nadlaket. Zbudil sem se iz nezvesti, ko sta me ruska sanitetka polagala na nosila. Avstrijci so me namreč ob umiku pustili na bojišču, ker so menda mislili, da sem že mrtev. Potem so me zdravili v

drugega kot nadutost avstrijskih oficirjev ali krutost ruskih carskih stražarjev. Čeprav nisem vsega razumel, sem vseeno spoznal, da sem na zgodovinski prelomnici. Zato sem se še z dvema drugima prijavi za vstop v rdečo gardo; bili smo med prvimi iz tega taborišča. Vedel pa sem tudi, da je ta moja odločitev najbrž za nekaj časa zavrila mojo vrnitev v domovino.

Kmalu sem postal vodnik. V bojih pri Kalaču sem bil drugič ranjen. Potem ko sem okrevaj, sem šel spet v boje, zdaj v 3. internacionalnem polku. Takrat sem že vedel, da se bojujem za zatiranje in izkoriščanje vsega sveta.

Udeležil sem se bojev v Buhari, kjer smo prisilili k vdaji nekega emira. Od tam so nas poslali v Ukrajino na končni obračun z Vranglom. Hudi so bili boji za osvoboditev Krima, toda zmagali smo, čeprav za ceno mnogih žrtv. Ti boji so za nas že pomenili tudi konec državljanske vojne.«

Iz izkušenj vem, kaj pomeni za starega vojaka, obenem pa mladega človeka, konec vojne: drugo življenjsko prelomnico, ko se je potrebno odločiti glede poklica, kraja prebivanja in podobnih važnih vprašanj. Zanimalo me je, kako se je o tem odločil Možina.

»Predlagali so mi, naj bi šel v kakšno vojaško šolo, mi ponujali zaposlitev v tovarnah ali kje drugje. Čeprav bi najbrž naredil lepo vojaško kariero ali se povzpel precej visoko v civilu, sem prosil, naj mi dovolijo vrnitev v domovino. Potem sem želel v naših krajih setjati seme Oktobra.

V naših krajih so bili že Italijani in že je začel dvigati glavo fašizem. Toda rojaki so me lepo spre-